

‘Stichting de Samenwerking’, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

Jaarverslag 2009

colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van
‘Stichting de Samenwerking’,
Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

administrateur
Syntrus Achmea
Rijnzathe 10, 3454 PV De Meern
Postbus 254, 2700 AG Zoetermeer
telefoon: 0900 2 65 65 65 (€ 0,05 p/m)
2010

versie
1.0

Voorwoord

Aan de lezers van dit jaarverslag

Met trots bieden wij u het jaarverslag van 'Stichting de Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf aan. Hierin kunt u alles lezen over de huidige situatie van het fonds en de maatregelen die het bestuur heeft genomen. Wij zijn tevreden dat wij, door het goede financiële beleid dat wij hebben gevoerd, we nog steeds een pensioenfonds zijn waarbij de financiën op orde zijn. Uw pensioen is dus in goede handen. In tegenstelling tot vele andere pensioenfondsen is er bij dit fonds geen sprake van een dekkingstekort. Ook wij hebben de dekkingsgraad flink zien dalen door de financiële crisis. Gelukkig heeft het fonds zich goed verzekerd tegen de lage rente. Dat beleid heeft zeer goed uitgepakt.

Het heuglijke feit dat de bevolking steeds ouder wordt, heeft ertoe geleid dat wij hiervoor enkele miljoenen hebben moeten reserveren. Omdat men steeds ouder wordt, worden de uitkeringslasten hoger. Daar is geld voor nodig. Om de koopkracht in de toekomst veilig te stellen, hebben wij het toeslagbeleid aangepast. In het verleden hebben wij altijd een goede toeslag verleend. Dit jaar hebben wij echter geen toeslag verleend. Dit werd niet veroorzaakt door de crisis, maar door het feit dat er in de periode waarover dit pensioenfonds toeslag verleent, geen inflatie was. Dit hebben wij in nauw overleg met de deelnemersraad besloten.

Het komende jaar zal ook weer een moeilijk pensioenjaar worden, waarbij vele factoren een rol spelen. Op dit moment worden alle risico's die het fonds loopt in kaart gebracht. Zo zien wij waar we moeten bijsturen. Met dit zogenaamde risicomanagement lopen wij voorop. Zo toetsen wij constant ons beleid aan de praktijk. Want het doel voor de mensen in de slagersbranche, een goed en welvaartsvast pensioen, daar blijven we aan werken.

Tot slot bedanken wij iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van het fonds.

Met vriendelijke groet,

W. van den Brink
werkgeversvoorzitter

J.E. Klijn
werknemersvoorzitter

Inhoud

1	Het fonds	7
1.1	Inleiding	7
1.2	Over het fonds	7
1.2.1	Naam en vestigingsplaats	7
1.2.2	Doelstelling	7
1.2.3	Samenwerkende organisaties	7
1.2.4	Externe partijen	8
1.3	Het bestuur	9
1.3.1	Samenstelling	9
1.3.2	Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten	9
1.3.3	Voorzittersoverleg	9
1.3.4	Financiële Commissie	9
1.4	De visitatiecommissie	10
1.4.1	Samenstelling	10
1.5	Het verantwoordingsorgaan	10
1.5.1	Samenstelling en vergaderdata	10
1.5.2	Vergaderdata en studiedagen	11
1.6	De deelnemersraad	11
1.6.1	Samenstelling	11
1.6.2	Vergaderdata en studiedagen	12
1.7	De geschillencommissie	12
1.7.1	Samenstelling en vergaderdata	12
1.8	Uitbesteding	13
2	Ontwikkelingen	14
2.1	Ontwikkelingen financiële positie	14
2.2	Goed pensioenfondsbestuur	14
2.2.1	Deskundigheid	14
2.2.2	Gedragcode	15
2.2.3	Zelfevaluatie	15
2.2.4	Intern toezicht	15
2.3	Communicatie	16
2.4	Toeziethouder AFM en DNB	17
2.4.1	Autoriteit Financiële Markten (AFM)	17
2.4.2	De Nederlandsche Bank	17
2.5	Herstelplan	17
2.6	Maatschappelijke ontwikkelingen	17
2.6.1	Trend: vergrijzing en ontgroening: overheid wil AOW leeftijd verhogen	17
2.6.2	Drie Commissies voor de toekomst van het pensioenstelsel	18
3	Financieel beleid	19
3.1	Inleiding	19
3.2	Premie	19
3.3	Toeslag	19
3.4	Financiële paragraaf	21
3.5	Actuariële paragraaf	23

3.5.1	Actuariële analyse	23
3.5.2	Uitkomsten van de solvabiliteitstoets	23
3.5.3	Oordeel van de externe actuaris over de financiële positie	24
3.6	Risicoparaagraaf	25
3.6.1	Actuariële risico's	25
3.6.2	Beleggingsrisico's	25
3.7	Beleggingsbeleid	27
3.7.1	Terugblik economie en financiële markten	27
3.7.2	Gevoerd beleid	27
3.7.3	Vermogensbeheerportefeuille	28
3.7.4	Rentehedgeportefeuille	30
3.7.5	Vooruitzichten	30
3.7.6	Verantwoord beleggen	31
3.8	Z-score	33
4	Uitvoering van de pensioenregeling	34
4.1	Inleiding	34
4.2	De pensioenregeling	34
4.3	Wijzigingen statuten en reglementen	35
4.3.1	Statuten	35
4.3.2	Pensioenreglement	35
4.3.3	Uitvoeringsreglement	35
5	Verantwoordingsorgaan	36
6	Deelnemersraad	38
7	Jaarrekening	39
7.1	Balans per 31 december 2009	40
7.2	Staat van baten en lasten over 2009	41
7.3	Kasstroomoverzicht over 2009	43
7.4	Algemene toelichting	44
7.4.1	Inleiding	44
7.4.2	Overeenstemmingverklaring	44
7.4.3	Grondslagen voor de waardering	44
7.4.4	Grondslagen voor de resultaatbepaling	49
7.4.5	Grondslagen kasstroomoverzicht	51
7.5	Toelichting op de Balans	51
7.5.1	Beleggingen voor risico fonds	51
7.5.2	Vorderingen en overlopende activa	57
7.5.3	Overige activa	57
7.5.4	Stichtingskapitaal en reserves	58
7.5.5	Technische voorziening voor risico fonds	59
7.5.6	Overige voorzieningen	60
7.5.7	Overige schulden en overlopende passiva	61
7.5.8	Risicobeheer en derivaten	61
7.5.9	Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	69
7.6	Toelichting op de staat van baten en lasten	71
7.6.1	Premiebijdragen	71
7.6.2	Beleggingsresultaten	72
7.6.3	Overige baten	72

7.6.4	Pensioenopbouw	72
7.6.5	Indexering en overige toeslagen	72
7.6.6	Rentetoevoeging technische voorziening	73
7.6.7	Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitkeringen	73
7.6.8	Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitvoeringskosten	73
7.6.9	Pensioenuitkeringen	73
7.6.10	Pensioenuitvoeringskosten	73
7.6.11	Aantal personeelsleden	74
7.6.12	Bezoldiging bestuurders	74
7.6.13	Wijziging marktrente	74
7.6.14	Wijziging overige actuariële uitgangspunten	75
7.6.15	Overige wijzigingen in de technische voorziening	75
7.6.16	Saldo overdracht van rechten	76
7.6.17	Overige lasten	76
7.6.18	Belastingen	76
7.6.19	Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur	77
7.7	Overige gegevens	78
7.7.1	Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	78
7.7.2	Gebeurtenissen na balansdatum	78
7.8	Actuariële verklaring	79
7.9	Accountantsverklaring	80

Bijlagen

1 Het fonds

1.1 Inleiding

'Stichting de Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf heeft verschillende organen, zoals het bestuur, de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan. Daarnaast is een aantal externe partijen intensief bij het fonds betrokken. In dit hoofdstuk stelt het fonds de bestuursorganen en externe partijen voor. Allereerst volgen de doelstelling en een aantal algemene gegevens van het fonds.

1.2 Over het fonds

1.2.1 Naam en vestigingsplaats

'Stichting de Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (hierna: het fonds) is opgericht op 30 december 1950 en statutair gevestigd in 's Gravenhage. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in 's Gravenhage onder nummer 41149565. De laatste statutenwijziging vond plaats op 10 januari 2008. Het fonds is aangesloten bij de Vereniging voor Bedrijfstakpensioenfondsen (VB).

1.2.2 Doelstelling

Het doel van het fonds is om nu en in de toekomst uitkeringen te verstrekken aan gepensioneerden en nabestaanden bij ouderdom en overlijden. Om dit doel te realiseren int het fonds premies bij de aangesloten ondernemingen in overeenstemming met de statuten en het pensioenreglement. De verkregen middelen worden beheerd en belegd.

1.2.3 Samenwerkende organisaties

De volgende organisaties benoemen leden in het bestuur en/of de deelnemersraad:

1. Koninklijke Nederlandse Slagersorganisatie
Postbus 1234
2280 CE Rijswijk
(070) 390 63 65
www.knsnet.nl
2. FNV Bondgenoten
Postbus 9208
3506 GE Utrecht
(0900) 96 90 (€ 0,10 p/m)
www.bondgenoten.fnv.nl
3. CNV Vakmensen (voorheen: CNV BedrijvenBond)
Postbus 2550
3500 GM Utrecht
(030) 751 10 07
www.cnvVakmensen.nl

4. Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO)
Postbus 222
3500 AE Utrecht
(030) 276 99 85
www.ouderenorganisaties.nl

1.2.4 Externe partijen

Het fonds werkt samen met de volgende externe partijen.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (voorheen: Interpolis Pensioenbeheer B.V.)

Vermogensbeheer

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. (voorheen: Interpolis Pensioenen Vermogensbeheer B.V.)

Vastgoedbeheer

Syntrus Achmea Vastgoed B.V. (voorheen: Achmea Vastgoed B.V.)

Externe adviseurs

- Actor Buro voor Sectoradvies, bestuursbureau
- M. Verheul - ICC Verheul

Certificerend actuaris

J. Smolenaers

Towers Watson B.V., Eindhoven

Externe accountant

W.J. Thuss RA

Ernst & Young Accountants LLP, Den Haag

Compliance officer

A. van Herk

KPMG Integrity and Investigation Services, Amsterdam

1.3 Het bestuur

1.3.1 Samenstelling

Het paritaire bestuur is op 31 december 2009 als volgt samengesteld:

Leden werkgevers	Benoemd tot	Plaatsvervanger	Organisatie
W. van den Brink (werkgevers voorzitter)	1 januari 2011	Vacature	KNS
J.L.M. te Riele	17 september 2010	Vacature	KNS
W.T.M. Runderkamp	1 januari 2011	Vacature	KNS
G.L. Witteveen	1 januari 2010	Vacature	KNS
A.J.G. van Baars	1 januari 2011	Vacature	KNS
Vacature	-	Vacature	KNS

Leden werknemers	Benoemd tot	Plaatsvervanger	Organisatie
J.E. Klijn (werknemersvoorzitter)	1 januari 2011	Vacature	FNV Bondgenoten
W.C.M. Daams-van Geyn	1 februari 2011	Vacature	FNV Bondgenoten
J.M.J.J. de Keijzer	1 januari 2010	Vacature	FNV Bondgenoten
W.H.F. Awater	1 oktober 2011	Vacature	FNV Bondgenoten
R.W. Vlietman	1 mei 2011	Vacature	CNV Vakmensen
F.A. van de Veen	1 juli 2011	Vacature	CNV Vakmensen

De heer W. van den Brink was in 2009 voorzitter namens de werkgevers. De heer J.E. Klijn was voorzitter namens de werknemers en fungerend bestuursvoorzitter in het verslagjaar.

De samenstelling van het bestuur is in 2009 op 1 positie gewijzigd: mevrouw M. van Dootingh heeft zich per 8 december 2009 teruggetrokken als bestuurslid.

1.3.2 Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten

Het bestuur heeft in 2009 vijf keer vergaderd. De vergaderingen vonden plaats op 24 maart, 27 mei, 22 juni, 23 september en 8 december. Daarnaast heeft het bestuur op 5 november een bezoek gebracht aan Syntrus Achmea Vermogensbeheer en op 9 november een bezoek aan Syntrus Achmea Vastgoed, waarbij met name is ingegaan op risicobeheersing en de (administratieve) processen en werkwijzen bij deze organisaties.

1.3.3 Voorzittersoverleg

Het voorzittersoverleg van het fonds bestaat uit de werkgeversvoorzitter van het bestuur (W. van den Brink) en de werknemersvoorzitter (J.E. Klijn). Het voorzittersoverleg vindt plaats zo vaak als nodig is. In 2009 vonden deze plaats op 1 juli en 26 oktober.

1.3.4 Financiële Commissie

De Financiële Commissie bespreekt in haar vergaderingen onder meer het beleggingsbeleid van het fonds, de beleggingsresultaten en het beleid betreffende aan- en verkoop van vastgoed. Ook behandelt zij onderwerpen zoals het al dan niet verlenen of intrekken van vrijstellingen van de verplichtstelling. Het bestuur van het fonds heeft de Financiële Commissie op een aantal gebieden mandaat gegeven voor het nemen van besluiten. De Financiële Commissie doet voorbereidend werk in kwesties waarover het bestuur een besluit moet nemen. Zij kan in de voorbereidingsfase dieper ingaan op de achtergronden en

consequenties van te nemen beleidsbeslissingen. De leden van de Financiële Commissie kunnen zich laten bijstaan door externe deskundigen. De commissie is paritair samengesteld. De Financiële Commissie is in 2009 vijf keer bij elkaar gekomen: 9 februari, 9 maart, 12 mei, 3 september en 24 november.

Samenstelling per 31 december 2009:

Leden	Organisatie
W. van den Brink (voorzitter werkgevers)	KNS
W.T.M. Runderkamp	KNS
J.E. Klijn	FNV Bondgenoten
R.W. Vlietman	CNV Vakmensen

1.4 De visitatiecommissie

1.4.1 Samenstelling

De visitatiecommissie heeft in het voorjaar 2009 een eerste visitatie uitgevoerd. De commissie is samengesteld voor de duur van de visitatie.

De visitatiecommissie bestond uit 3 onafhankelijke deskundigen, voorgedragen door Het Vak VC en benoemd door het bestuur.

- F. de Meij (voorzitter)
- J. Visch
- G. Weemhof

1.5 Het verantwoordingsorgaan

1.5.1 Samenstelling en vergaderdata

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 18 leden: 8 deelnemers, 4 gepensioneerden en 6 werkgevers. De leden zijn benoemd door de volgende organisaties:

- FNV Bondgenoten
- CNV Vakmensen
- Koninklijke Nederlandse Slagersorganisatie (KNS)
- Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO)

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit de leden van de deelnemersraad, aangevuld met zes vertegenwoordigers van de werkgeversvereniging. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop dit wordt gevoerd. Daarnaast legt het bestuur verantwoording af over de naleving van de "Principes voor goed pensioenfondsbestuur". Deze principes zijn op 16 december 2005 door de Stichting van de Arbeid vastgesteld. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, het door het bestuur gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan baseert zijn oordeel op het jaarverslag van het fonds, de jaarrekening, de bevindingen van het intern toezichtorgaan en overige relevante informatie. De zetelverdeling in het verantwoordingsorgaan is niet gelijk. Statutair is echter vastgelegd dat de drie geledingen (werkgevers, werknemers en gepensioneerden) evenveel stemrecht hebben.

Het verantwoordingsorgaan is op 31 december 2009 als volgt samengesteld:

Namens de werknemers:

Leden	Benoemd tot	Organisatie
H.C.M. van Kempen (voorzitter)	6 december 2010	FNV Bondgenoten
T. van Donselaar	6 december 2010	FNV Bondgenoten
C.A.M. de Jongh	6 december 2010	FNV Bondgenoten
Vacature		FNV Bondgenoten
Vacature		FNV Bondgenoten
T.A. Tukker	6 december 2010	CNV Vakmensen
Vacature		CNV Vakmensen
Vacature		CNV Vakmensen

Namens de werkgevers:

Leden	Benoemd tot	Organisatie
B. Hoekstra (werkgeversvoorzitter)	6 december 2010	KNS
G.H. van Woudenberg	6 december 2010	KNS
N.J.J. van Beusekom	6 december 2010	KNS
J. van Egmond	6 december 2010	KNS
H.J. Hofmeester	6 december 2010	KNS
Vacature		KNS

Namens de gepensioneerden:

Leden	Benoemd tot	Organisatie
Vacature	-	Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO)
D. Knetsch	6 december 2010	CNV Vakmensen
M. Hoose (plaatsvervangend voorzitter)	6 december 2010	FNV Bondgenoten
Vacature	6 december 2010	FNV Bondgenoten

De heer Duijker is per 2 december 2009 afgetreden als lid van het verantwoordingsorgaan.

Het verslag van het verantwoordingsorgaan is opgenomen in hoofdstuk 5.

1.5.2 Vergaderdata en studiedagen

Het verantwoordingsorgaan vergaderde in 2009 op 10 juni. Daarnaast heeft een delegatie van het verantwoordingsorgaan in september gesproken met de Financiële Commissie.

De leden van het verantwoordingsorgaan hebben in het verslagjaar opleidingen gevolgd over beleggen en het gevoerde beleggingsbeleid en het premie- en indexatiebeleid. Daarnaast hebben zij een deskundigheidstoets afgelegd en een deskundigheidsplan vastgesteld. In het deskundigheidsplan is een opleidingsplan opgenomen.

1.6 De deelnemersraad

1.6.1 Samenstelling

De deelnemersraad bestaat uit 12 leden: 8 deelnemers en 4 gepensioneerden. De leden zijn benoemd door de volgende organisaties:

- FNV Bondgenoten
- CNV Vakmensen

- Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO)

De deelnemersraad heeft een adviesrecht aan het bestuur over alle onderwerpen die zijn vastgelegd in de Pensioenwet.

De deelnemersraad is op 31 december 2009 als volgt samengesteld:

Namens de werknemers:

Leden	Benoemd tot	Organisatie
H.C.M. van Kempen (voorzitter)	6 december 2010	FNV Bondgenoten
T. van Donselaar	6 december 2010	FNV Bondgenoten
C.A.M. de Jongh	6 december 2010	FNV Bondgenoten
Vacature		FNV Bondgenoten
Vacature		FNV Bondgenoten
T.A. Tukker	6 december 2010	CNV Vakmensen
Vacature		CNV Vakmensen
Vacature		CNV Vakmensen

Namens de gepensioneerden:

Leden	Benoemd tot	Organisatie
Vacature	-	Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO)
D. Knetsch	6 december 2010	CNV Vakmensen
M. Hoose (plaatsvervangend voorzitter)	6 december 2010	FNV Bondgenoten
Vacature	6 december 2010	FNV Bondgenoten

De heer Duijker is per 2 december 2009 afgetreden als lid van de deelnemersraad.

Het verslag van de deelnemersraad is opgenomen in hoofdstuk 6.

1.6.2 Vergaderdata en studiedagen

De deelnemersraad heeft in 2009 4 keer vergaderd. De vergaderingen vonden plaats op 14 april, 10 juni, 28 oktober en 2 december. De leden van de deelnemersraad hebben in het verslagjaar opleidingen gevolgd over beleggen en het gevoerde beleggingsbeleid en het premie- en indexatiebeleid. Daarnaast hebben zij een deskundigheidstoets afgelegd en een deskundigheidsplan vastgesteld. In het deskundigheidsplan is een opleidingsplan opgenomen.

1.7 De geschillencommissie

1.7.1 Samenstelling en vergaderdata

De Commissie van Scheidslieden bestaat uit 3 onafhankelijke leden.

Tegen besluiten van het bestuur, die geen algemene strekking hebben, is beroep mogelijk bij de Commissie van Scheidslieden. Dit recht bestaat voor betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers. De Commissie van Scheidslieden bestaat uit drie onafhankelijke leden: een voorzitter, een lid namens de werkgevers en een lid namens de werknemers. Zij worden bijgestaan door een secretaris. In deze functie is inmiddels de heer mr. M. van Maaren benoemd. De nieuw te benoemen leden krijgen de gelegenheid om de benoeming van de heer Van Maaren tot secretaris al dan niet te bekrachtigen.

De geschillencommissie is op 31 december 2009 als volgt samengesteld:

Leden	Plaatsvervangende leden
E. Lutjens (voorzitter)	Vacature
Vacature	Vacature
Vacature	vacature

De geschillencommissie is in 2009 niet bij elkaar gekomen. Er spelen momenteel geen geschillen.

1.8 Uitbesteding

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogens- en vastgoedbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea. Het bestuur heeft dit bedrijf gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden.

Syntrus Achmea opereren drie rechtspersonen:

- Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (v/h Interpolis Pensioenbeheer B.V.)
- Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. (v/h Interpolis Pensioenen Vermogensbeheer B.V.)
- Syntrus Achmea Vastgoed B.V. (v/h Achmea Vastgoed B.V.)

Het fonds en Syntrus Achmea hebben hun afspraken over uitbesteding vastgelegd in een vier-partijenovereenkomst. Bij deze vier-partijenovereenkomst zijn het fonds en de genoemde 'bedrijfsonderdelen' van Syntrus Achmea partij. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in aparte dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) voor pensioenbeheer, vermogensbeheer en vastgoedbeheer. Per 1 januari 2009 is er een nieuwe DVO Pensioenbeheer overeengekomen.

Alle overeenkomsten bieden de mogelijkheid om de bestaande dienstverlening tussentijds aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. Het bestuur en de uitvoerder leggen eventuele nieuwe afspraken altijd contractueel vast.

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. heeft in 2009 elk kwartaal aan het bestuur gerapporteerd over de DVO-afspraken. Syntrus Achmea Vermogensbeheer en Syntrus Achmea Vastgoed hebben in hun jaarrapportage gerapporteerd over de DVO afspraken.

2 Ontwikkelingen

2.1 Ontwikkelingen financiële positie

In 2009 heeft het fonds een aanvang gemaakt met een studie met betrekking tot een nieuw premie- en toeslagbeleid. De studie loopt nog door in 2010.

In het verslagjaar heeft het bestuur besloten om de voorziening voor de opslag van excassokosten te verhogen van 2% naar 4%. De excassokosten-voorziening moet (volgens het FTK) voldoende zijn om alle toekomstige kosten, die gepaard gaan met de toekomstige uitkeringen te kunnen financieren. Uit onderzoek is gebleken dat de opslag van 2% niet voldoende was om deze kosten te dekken. Daardoor werden de kosten voor het overgrote deel gefinancierd uit premie en dus voor een belangrijk deel gedragen door de actieve deelnemers. Het bestuur heeft daarom besloten om de voorziening voor excassokosten te verhogen naar 4%.

Verder heeft het bestuur in het verslagjaar besloten om een voorziening voor niet-opgevraagde pensioenen op te nemen. Voor ouderdomspensioen vanaf 65 jaar dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt een stelpost opgenomen met als omvang een percentage (2009: 1,0%) van de vrijval uit pensionering levenslang ouderdomspensioen. Met de hiermee te vormen stelpost in de Technische voorziening worden de ingegane aanspraken, welke ingaan na de reglementaire pensioenleeftijd, gefinancierd.

De voorziening moet worden gebaseerd op de voorzienbare trend in de overlevingskansen. De huidige grondslag voor overlevingskansen is gebaseerd op de Prognosetafel 2005-2050 van het Actuarieel Genootschap (AG). De bevolking in Nederland leeft steeds langer. Deze ontwikkeling in levensverwachting gaat nog sneller dan slechts enkele jaren geleden werd voorzien. Gevolg is dat de huidige AG prognosetafels 2005-2050 waarop de sterftegrondslagen voor het fonds zijn gebaseerd, niet meer voldoen. Omdat de nieuwe prognosetafel van het AG nog niet gepubliceerd is, heeft het bestuur besloten om de voorziening, vooruitlopend op de nieuwe prognosetafel, in de jaarrekening 2009 te verhogen met 4,5%. Deze opslag is een schatting en gebaseerd op sterfteprognoses van het CBS uit 2008 bij gelijkblijvende ervaringssterfte.

Bovengenoemde ontwikkelingen leiden ertoe dat de dekkingsgraad met circa 8%-punt daalt. Op 1 januari 2009 bedroeg de dekkingsgraad van het fonds 121% (vereiste dekkingsgraad: 114%). Gedurende het verslagjaar is er geen sprake geweest van een situatie van reservetekort dan wel dekkingsstekort. Per 31 december 2009 bedroeg de dekkingsgraad 123% (vereiste dekkingsgraad: 114%).

2.2 Goed pensioenfondsbestuur

2.2.1 Deskundigheid

Om te kunnen werken aan bevordering van de deskundigheid heeft het bestuur een "nulmeting deskundigheid" laten uitvoeren. De resultaten hiervan zijn in het voorjaar van 2009 besproken. Collectief voldoet het bestuur aan deskundigheidsniveau 1 (kennis en inzicht). Op het aandachtsgebied "Besturen van een pensioenfonds" is door het gehele bestuur in september 2009 een aanvullende opleiding gevolgd. Ook heeft het bestuur zich in het verslagjaar verdiept in enkele aspecten van Vermogensbeheer, waaronder derivaten. In februari 2010 heeft het bestuur deskundigheidstoets niveau 2 afgelegd. Op elk aandachtsgebied voldoen minimaal twee bestuursleden aan deskundigheidsniveau 2. Naar aanleiding van de uitslagen van deze toets stelt het bestuur in het voorjaar van 2010 een nieuw opleidingsplan vast. Het deskundigheidsplan gaat uit van het Plan van Aanpak Deskundigheidsbevordering van de koepels.

Sinds 2009 maakt het bestuur gebruik van de diensten van een extern beleggingsadviseur (ICC Verheul). Deze geeft onafhankelijk advies over het beleggingsbeleid en de beleggingsportefeuille.

2.2.2 Gedragscode

De compliancewerkzaamheden worden uitgevoerd door KPMG Integrity & Investigation Services, de compliance officer van het fonds. De gedragscode van het fonds voldoet sinds 2008 aan de modelgedragscode die begin 2008 door de pensioenkoepels is vastgesteld. Daarin is onder meer een regeling voor koersgevoelige informatie opgenomen. De modelgedragscode voldoet aan de eisen van de Wet financieel toezicht en de meest recente wijzigingen daarin.

2.2.3 Zelfevaluatie

Ieder bestuur van een pensioenfonds is verplicht tot periodieke zelfevaluatie. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden/te verbeteren. De grote lijn van de zelfevaluatie van het eigen functioneren houdt in dat het bestuur onder elkaar zijn functioneren bespreekt, beoordeelt en terugkoppelt. Het bestuur trekt conclusies, maakt afspraken en bewaakt het nakomen van die afspraken. Het bestuurlijk functioneren in al zijn facetten dient aan de orde te komen. Het bestuur van het fonds heeft in december van het verslagjaar een zelfevaluatie gedaan. Hieruit is naar voren gekomen dat het bestuur tevreden is over haar functioneren. Naar aanleiding van de zelfevaluatie zijn er geen acties geformuleerd.

2.2.4 Intern toezicht

In het verslagjaar heeft een visitatie plaatsgevonden door een visitatiecommissie.

De visitatiecommissie bestond uit 3 onafhankelijke deskundigen, voorgedragen door Het Vak VC en benoemd door het bestuur.

- F. de Meij (voorzitter)
- J. Visch
- G. Weemhof

Bij het uitvoeren van de visitatieopdracht heeft de visitatiecommissie de volgende taken vervuld:

- het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures en –processen en de checks en balances binnen het pensioenfonds;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur het pensioenfonds aanstuurt;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur omgaat met de risico's op de langere termijn.

Overeenkomstig de opdrachtovereenkomst heeft de visitatiecommissie zich bij de visitatieopdracht gericht op de volgende deelgebieden: besluitvorming, financieel, beleggingen, communicatie, uitbesteding en governance.

De bevindingen van de visitatiecommissie en de uitkomsten van de nabespreking van het visitatierapport met het bestuur zijn in het jaarverslag 2008 opgenomen. In het verslagjaar heeft het bestuur opvolging gegeven aan de belangrijkste aanbevelingen. Minimaal eens per drie jaar zal een visitatiecommissie het functioneren van (het bestuur van) het fonds kritisch bezien.

2.3 Communicatie

Het bestuur van het fonds heeft als taak de pensioenregeling goed uit te voeren. Minstens zo belangrijk is het om dat beleid op een goede manier uit te dragen. Een fonds heeft er belang bij om alle betrokkenen op heldere wijze te informeren over het gevoerde beleid, de financiële situatie, pensioenontwikkelingen en de gevolgen hiervan voor het individuele pensioen. Goede communicatie is essentieel. Niet voor niets legde de overheid specifieke communicatieregels vast in de Pensioenwet: pensioenfondsen moeten tijdig, begrijpelijk en duidelijk naar hun doelgroepen communiceren. Deelnemers en gepensioneerden hebben immers zelf ook recht op heldere informatie over hun pensioen. Zo zijn zij beter in staat een goed pensioen op te bouwen en dit pensioen waardevast te houden.

Pensioenconsultants

In 2008 besloot het fonds om gedurende één jaar als proef een pensioenconsultant in te zetten. In het verslagjaar is besloten om de proef te verlengen in afwachting van nadere besluitvorming. In 2010 zal worden besloten of de pensioenconsultants permanent worden ingezet. De pensioenconsultant richt zich op werkgevers en werknemers. Hij bezoekt bedrijven om uitleg te geven over de inhoud van de pensioenregeling en bijvoorbeeld administratieve processen. De 75 grootste werkgevers werden in de proefperiode proactief benaderd.

Wat heeft het fonds aan communicatie gedaan?

Het fonds besteedt veel aandacht aan goede en heldere communicatie over het beleid, ontwikkelingen op pensioengebied en de gevolgen voor individuele deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden. Het beleid is vastgelegd in een communicatiebeleidsplan. Daarnaast werkt het fonds de jaarlijkse doelen uit in een communicatiejaarplan. Hierin staat welke specifieke communicatieactiviteiten voor de verschillende doelgroepen zijn gepland én op welke trends en ontwikkelingen het fonds dat jaar nader ingaat.

In 2009 heeft het pensioenfonds onder meer de volgende uitingen gerealiseerd.

Nieuwsbrief 'Uw Pensioen'

In 2009 is er een nieuwsbrief verzonden.

Deze was voornamelijk gericht op de financiële positie van het fonds naar aanleiding van de financiële crisis. De nieuwsbrief is in het tweede kwartaal van 2009 verzonden aan alle actieve deelnemers.

Eind 2009 is er een tweede nieuwsbrief gerealiseerd, deze is begin 2010 aan alle actieve deelnemers en gepensioneerden verzonden.

Pensioenwaaier voor werkgevers

Uit het onderzoek dat het pensioenfonds in 2008 gehouden heeft onder de deelnemers, kwam naar voren dat werknemers naar hun werkgever gaan met vragen over hun pensioen. Om werkgevers te helpen de vragen van hun werknemers te beantwoorden, ontwikkelde het pensioenfonds voor hen de pensioenwaaier. In deze waaier staan de vragen en antwoorden die werknemers stellen aan hun werkgevers overzichtelijk bij elkaar.

De pensioenwaaiers zijn uitgedeeld op de Slavakto (Slagers Vaktentoonstelling) die eind september 2009 in de Jaarbeurs in Utrecht plaatsvond. In het vierde kwartaal zijn de pensioenwaaiers naar alle werkgevers verstuurd.

SLAVAKTO-beurs

Op de Slavakto op 28, 29 en 30 september 2009 waren de pensioenconsultants van het pensioenfonds aanwezig. Zij waren de werkgevers en deelnemers van dienst bij allerlei vragen over hun pensioen en het pensioen van hun werknemers. De pensioenconsultants hadden materiaal mee om uit te delen, zoals folders over de pensioenplanner voor deelnemers en pensioenwaaiers en afsprakenkaarten voor werkgevers. Werkgevers vulden op deze kaartjes in of zij teruggebeld wilden worden door een pensioenconsultant om een specifieke vraag te beantwoorden of om een afspraak in te plannen.

Communicatie door het fonds over toeslagen en de financiële situatie

In 2009 zouden pensioenfondsen eigenlijk een toeslagenlabel in hun communicatie introduceren. Dit label geeft deelnemers en gepensioneerden inzicht in de kansen op waardeinstijging van hun pensioen in de komende jaren. Minister Donner besloot echter de verplichte introductie van het label uit te stellen vanwege de bijzondere economische situatie. De minister vreesde verwarring onder belanghebbenden door de grote schommelingen op de financiële markten.

Als alternatief ontwikkelde de pensioensector in overleg met de AFM een brief voor deelnemers en gepensioneerden. Hierin geeft elk pensioenfonds uitleg over de financiële crisis, de eigen financiële situatie en de gevolgen voor het individuele pensioen van deelnemers en gepensioneerden. Ook de toeslagverwachting van het pensioenfonds over het jaar 2009 is in de brief opgenomen. Het fonds heeft de brief in het tweede kwartaal van 2009 aan alle deelnemers en gepensioneerden verstuurd.

Vanaf 1 april 2010 gaat het fonds het toeslagenlabel in de communicatie gebruiken.

2.4 Toezichthouder AFM en DNB

2.4.1 Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De overheid houdt toezicht

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) houdt toezicht op de communicatie van pensioenfondsen. De AFM doet dit onder meer via zogenaamde self assessments. In december 2008 ontvingen de pensioenfondsen voor de tweede keer zo'n self assessment. Daarin vroeg de AFM de pensioenfondsen aan te geven hoe zij hun zorgplicht en de informatieverstrekking aan deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden invullen. Het fonds heeft de AFM daarover in januari 2009 geïnformeerd. In april maakte de AFM haar conclusies aan het fonds bekend. De AFM was van mening dat het fonds 79% scoorde voor informatieverstrekking. In een persbericht over de resultaten van de self assessments concludeerde de AFM dat de communicatie van pensioenfondsen is verbeterd. Wel wil de AFM breder en diepgaander onderzoek doen. Ze wil specifiekere toetsen of pensioenfondsen de juiste informatie verschaffen.

2.4.2 De Nederlandsche Bank

In het verslagjaar heeft De Nederlandsche Bank het fonds geen bezoek gebracht. Het fonds heeft De Nederlandsche Bank met de voorgeschreven rapportages periodiek geïnformeerd over de financiële situatie van het fonds.

2.5 Herstelplan

Gezien de hoogte van de dekkingsgraad hoefde het fonds geen herstelplan in te leveren bij De Nederlandsche Bank. Meer informatie over de financiële positie van het fonds is opgenomen in hoofdstuk 2.1.

2.6 Maatschappelijke ontwikkelingen

2.6.1 Trend: vergrijzing en ontgroening: overheid wil AOW leeftijd verhogen

In 2009 was sprake van een economische recessie en een toenemende werkloosheid. Aan de andere kant ontstaat de komende jaren door vergrijzing en ontgroening juist een verminderd arbeidsaanbod en een verwacht tekort aan beschikbare arbeid. Daarnaast is sprake van een stijgende levensverwachting van mannen en vrouwen. Redenen voor het kabinet om de AOW-leeftijd te willen verhogen naar 67 jaar. Werkgevers en werknemers vertegenwoordigd in de Sociaal Economische Raad (SER) kregen tot eind september de gelegenheid te komen met een (betaalbaar) alternatief plan voor de verhoging van de AOW-leeftijd. Dat is niet gelukt. Sociale partners zijn het niet eens geworden over de AOW-leeftijd en de gevolgen voor aanvullende pensioenen. Het kabinet kwam vervolgens met een concreet wetsvoorstel om de AOW-leeftijd in twee stappen te verhogen naar 67 jaar. Eind februari 2010 viel het kabinet. Het onderwerp AOW-leeftijd werd vervolgens controversieel verklaard. Hierdoor wordt het onderwerp AOW pas na de verkiezingen in juni 2010 weer opgepakt.

2.6.2 Drie Commissies voor de toekomst van het pensioenstelsel

De financiële crisis van 2008-2009 heeft veel maatschappelijke onrust veroorzaakt over de betrouwbaarheid van het financiële stelsel. Pensioenfondsen zijn daar onderdeel van. Het Nederlandse pensioenstelsel is robuust gebleken, zelfs tijdens de crisis. Toch heeft de crisis ook de kwetsbaarheden van ons pensioenstelsel blootgelegd. Minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelde daarom in het voorjaar van 2009 een drietal commissies in om onderzoek te verrichten naar het Nederlandse pensioenstelsel. Ten tijde van het verschijnen van dit jaarverslag zijn de rapporten van deze drie commissies inmiddels verschenen.

Minister Donner heeft de Commissie Parameters (ook wel Commissie Don) ingesteld. In de Pensioenwet is voor de financiering van pensioenfondsen een Financieel Toetsingskader (FTK) vastgesteld. Het doel hiervan is de pensioentoezegging van deelnemers bij pensioenfondsen te beschermen. Deze commissie Don toetste onder andere of de regels van het Financieel Toetsingskader voor het berekenen van de pensioenvoorzieningen en de kostendekkende premie nog voldoen. Het FTK bevat verschillende parameters. Deze parameters betreffen veronderstellingen over de toekomstige loon- en prijsontwikkeling, de maximaal te hanteren gemiddelde rendementen op vastrentende waarden en de maximaal te hanteren risicopremies op onder andere aandelen en onroerend goed. In 2009 werd er voor de berekening van de pensioenvoorziening bijvoorbeeld van uit gegaan dat de lonen voortdurend met 3% stijgen, de prijzen met 2% stijgen en er een rendement van 4,5% wordt gemaakt op de vastrentende waarden. De Commissie Don is eind 2009 met een verdeeld advies gekomen. Er verandert daarom in 2010 nog niets aan de parameters, maar voor de jaren daarna worden de veronderstellingen weer bezien.

De Commissie beleggingsbeleid en risicobeheer (ook wel bekend als de Commissie Frijs) heeft het beleggingsbeleid van pensioenfondsen, de uitvoering en governance onderzocht en vestigde speciale aandacht op de beheersing van risico's. De Commissie Toekomstbestendigheid aanvullende pensioenregelingen (Commissie Goudswaard) heeft de toekomst- en schokbestendigheid van de huidige pensioencontracten geanalyseerd. Bij deze analyse is rekening gehouden met de vergrijzing van de Nederlandse bevolking. De centrale vraag van deze commissie is of de pensioencontracten aangepast moeten worden. Beide commissies hebben begin 2010 aanbevelingen aandragen. Het bestuur heeft met grote belangstelling kennis genomen van de uitkomsten van de Commissies en heeft deze geagendeerd in het voorjaar 2010. Het bestuur zal de uitkomsten in het licht van de eigen situatie nader bekijken.

3 Financieel beleid

3.1 Inleiding

Het fonds wil aan zijn in paragraaf 1.2.2 omschreven doelstelling voldoen. Het is dus belangrijk dat het voldoende geld ontvangt, zodat er altijd genoeg middelen zijn om (toekomstige) uitkeringen te kunnen betalen. Het bestuur gebruikt hiervoor de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagenbeleid, beleggingsbeleid en de pensioenregeling.

In dit hoofdstuk komen de eerste drie instrumenten aan de orde. Na het premie- en toeslagenbeleid geeft het bestuur inzicht in de voorzieningen en reserves. Na de actuariële analyse volgt een uitleg over het beleggingsbeleid. De pensioenregeling komt aan bod in hoofdstuk 4.

3.2 Premie

Het fonds kent een tweetal premies: de gedempte kostendeekkende premie en de feitelijke premie.

Gedempte kostendeekkende premie

De gedempte kostendeekkende premie is gelijk aan de som van:

- de koopsom benodigd voor inkoop van de pensioenen in het geldende kalenderjaar;
- de risicopremie voor het niet-ingekochte deel van partner- en wezenpensioen;
- de risicopremie in verband met premievrijstelling en toekenning van arbeidsongeschiktheidspensioen;
- de opslag voor het in stand houden van het vereiste eigen vermogen;
- de opslag voor uitvoeringskosten;
- indien nodig aanvullende premies in het kader van een herstelplan.

De gedempte premie is gebaseerd op een rendement van 5,7% en bedroeg in 2009 € 26.733 (in 2008: € 28.032).

Feitelijke premie

De feitelijke premie in 2009 is vastgesteld op basis van de resultaten uit de Asset Liability Management-studie van 2006. De premie bedraagt 12,5% van de pensioengrondslag. De werkgeversbijdrage is 7,5%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 5,0%. De premie wordt volledig geïnd bij de werkgever, maar deze mag 5,0% van de premie inhouden op het salaris van de werknemer.

In 2009 bedroeg de feitelijke premie € 22.755 (in 2008: € 21.985). Het bestuur heeft, conform vastgesteld beleid, rekening gehouden met de vrijval van de solvabiliteit, die ontstaat bij het verrichten van uitkeringen.

In 2009 heeft het fonds een aanvang gemaakt met een studie met betrekking tot een nieuw premiebeleid. De studie loopt nog door in 2010.

3.3 Toeslag

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre een toeslag kan worden verleend op de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden. Het bestuur dient hierbij rekening te houden met de beschikbare middelen. Als het bestuur een toeslag verleent, geldt deze ook voor de te verkrijgen extra pensioenrechten uit hoofde van de inkoop per 1 januari 2007. In de bestuursvergadering van 25 september 2008 heeft het bestuur besloten de tot en met 31 december 2008 opgebouwde rechten van actieven, gepensioneerden en slapers op 1 januari 2009 te verhogen met 2,8%.

Het bestuur volgt bij het toeslagenbeleid een lijn die ook wordt gevolgd in de ALM-studie van 2006. Als criterium geldt de dekkingsgraad zoals het Financieel Toetsingskader (FTK), onderdeel van de Pensioenwet, dit begrip hanteert:

- bij een FTK-dekkingsgraad lager dan 140% vindt geen indexatie plaats;
- bij een FTK-dekkingsgraad tussen 140% en 170% indexeert het fonds op basis van het prijsindexcijfer;
- bij een FTK-dekkingsgraad hoger dan 170% indexeert het fonds op basis van de loonsverhogingen die in de CAO-Slagers worden vastgesteld. Ook zal het fonds in dat geval eventuele inhaalindexaties toekennen.

In het verslagjaar heeft het bestuur besloten om geen toeslag te verlenen over de tot en met 31 december 2009 opgebouwde rechten. In de referteperiode september-september was er geen inflatie. Op de peildatum was de dekkingsgraad overigens lager dan 140%.

Per 1 januari 2010 heeft het fonds een nieuw toeslagbeleid vastgesteld. Dit nieuwe toeslagbeleid kent een verschil tussen actieve en inactieve deelnemers. Het beleid luidt als volgt:

- bij een dekkingsgraad lager dan 125% wordt er niet geïndexeerd;
- bij een dekkingsgraad tussen 125% en 155% ontvangen actieven loonindexatie en inactieven prijsindexatie;
- bij een dekkingsgraad hoger dan 155% ontvangen zowel actieven als inactieven loonindexatie.

Toeslag WW- en WAO-dagloon

Per 1 januari 2009 bedroeg de indexatie van het WW- en WAO-dagloon 2,7%. Daarnaast is de toeslag van het WW- en WAO-dagloon per 1 januari 2010 vastgesteld op 2,9%.

3.4 Financiële paragraaf

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar

Bedragen x 1.000 €	Pensioen- vermogen EUR	Technische voorzieningen EUR	Dekkings- graad %
Stand per 1 januari 2009	1.203.781	995.590	121%
Beleggingsresultaten	48.501	25.180	2%
Premiebijdragen	22.755	33.776	-2%
Uitkeringen	-26.402	-26.088	1%
Overige	11.843	-1.507	3%
Stand per 31 december 2009	1.260.478	1.026.951	123%

Als gevolg van een lichte stijging van de gemiddelde rente is de technische voorziening gedaald. Doordat de grondslagen voor sterfte en kosten zijn verzwaaard wordt dit effect teniet gedaan.

Het saldo van baten en lasten over de afgelopen jaren kan als volgt worden geanalyseerd:

Bedragen x 1.000 €	2009 EUR	2008 EUR	2007 EUR	2006 EUR	2005 EUR
Premieresultaat	-14.083	-6.365	-6.388	-7.378	-5.198
Interesresultaat	78.880	-179.392	54.210	117.702	68.223
Overig resultaat	-39.461	-48.465	-15.500	-9.615	-9.556
	25.336	-234.222	32.322	100.709	53.469

De vergelijkende cijfers zijn niet gecorrigeerd voor het effect van de per 1 januari 2007 doorgevoerde stelselwijziging.

De dekkingsgraad wordt bepaald door de som van de technische voorzieningen, het stichtingskapitaal en de reserves te delen door de technische voorzieningen.

Het bestuur stelt vast dat de actuele dekkingsgraad boven het conform de voorschriften in de ABTN vastgelegde vereist eigen vermogen van 114% ligt en dat derhalve geen maatregelen uit hoofde van een dekkings- of reservetekort noodzakelijk zijn. De dekkingsgraad ultimo jaar (op basis van de jaarrekening) heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2009	2008	2007	2006	2005
Dekkingsgraad ultimo ¹	123%	121%	165%	161%	154%

¹ Voor de jaren t/m 2006 betreft dit de aanwezige dekkingsgraad in het kader van de Actuariële Principes Pensioenfondsen (gebaseerd op een rekenrente van 4% of de marktrente, indien deze lager is dan 4%). Vanaf het jaar 2007 betreft dit de aanwezige dekkingsgraad volgens het in de Pensioenwet opgenomen Financiële Toetsingskader Pensioenfondsen (gebaseerd op de actuele nominale rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB).

Het bestuur heeft voor het indexatiebeleid gekozen voor variant D1 van de toeslagenmatrix. Het bestuur hanteert als leidraad voor de indexatie de volgende staffel:

Als de FTK-dekkingsgraad:

- lager is dan 140% zal niet worden geïndexeerd;
- tussen 140% en 170% ligt, wordt geïndexeerd aan de hand van de prijsindex;
- hoger is dan 170%, wordt geïndexeerd aan de hand van de loonsverhogingen zoals deze in de CAO-Slagers worden vastgesteld. Tevens zullen dan eventuele inhaalindexaties worden toegekend.

Voor deze voorwaardelijke indexatietoezegging is geen directe bestemmingsreserve gevormd en wordt geen premie betaald.

3.5 Actuariële paragraaf

3.5.1 Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

	2009	2008
	EUR	EUR
<i>Premieresultaat</i>		
Premiebijdragen	22.755	21.985
Pensioenopbouw	-33.776	-25.812
Onttrekking uit de technische voorziening voor pensioenuitvoeringskosten	490	444
Pensioenuitvoeringskosten	-3.552	-2.982
	<hr/>	<hr/>
	-14.083	-6.365
<i>Interestresultaat</i>		
Beleggingsresultaten exclusief rentederivaten	106.939	-105.093
Rentetoevoeging technische voorziening	-25.180	34.489
Rentederivaten	-58.438	164.674
Wijziging markttrente	55.559	-204.484
	<hr/>	<hr/>
	78.880	-179.392
<i>Overig resultaat</i>		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdacht van rechten)	393	306
Resultaat op kanssystemen (overige wijzigingen)	7.897	89
Resultaat op uitkeringen	-314	-400
Indexering en overige toeslagen	-	-20.999
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-63.121	-
Overige baten	132	216
Overige lasten ¹	15.552	-27.677
	<hr/>	<hr/>
	-39.461	-48.465
	<hr/>	<hr/>
Totaal saldo van baten en lasten	25.336	-234.222
	<hr/>	<hr/>

3.5.2 Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als een toereikende solvabiliteit. Voor de berekening van het vereiste eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model van DNB.

¹Hierin begrepen is de onttrekking (2009) respectievelijk dotatie (2008) aan de overige voorzieningen in verband met inkoop verleden diensttijd.

3.5.3 Oordeel van de externe actuaris over de financiële positie

De vermogenspositie van het pensioenfonds is naar de mening van de waarmerkend actuaris voldoende. Daarbij is bepalend de mate van waarschijnlijkheid dat het pensioenfonds zal kunnen voldoen aan de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, in aanmerking nemend het streven inzake toeslagen, zoals aan verzekerden meegedeeld en de in wet- en regelgeving opgenomen criteria. Daarbij wordt aangemerkt dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

3.6 Risicoparagraaf

3.6.1 Actuariële risico's

De huidige grondslag voor overlevingskansen is gebaseerd op de Prognosetafel 2005 – 2050 van het Actuariel Genootschap (AG). De AG Prognosetafel 2005 – 2050 houdt rekening met de voorzienbare trend in overlevingskansen van de gehele Nederlandse bevolking. De algemene sterftetekansen die volgen uit de tafel worden voor het fonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte.

In 2008 heeft het CBS een prognose voor overlevingskansen gepubliceerd waaruit blijkt dat de ontwikkeling van de levensverwachting nog sneller gaat dan enkele jaren geleden werd voorzien. Naar verwachting zal het AG in 2010 een nieuwe prognosetafel publiceren die is gebaseerd op de actuele overlevingsverwachtingen. Vooruitlopend op de publicatie van de nieuwe tafel heeft het fonds besloten de technische voorziening per 31 december 2009 met 4,5% te verhogen.

Overige relevante actuariële risico's zijn het overlijdensrisico (kortleven risico) en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

3.6.2 Beleggingsrisico's

Het Financieel Toetsingskader ("FTK") voor pensioenfondsen is een onderdeel van de Pensioenwet. De regelgeving van het FTK werkt de economische risico's voor pensioenfondsen verbonden aan onder meer aandelen, valuta's en rente uit. Het vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Hiermee worden pensioenfondsen gedwongen te overwegen welk totaal risiconiveau ze kunnen of willen accepteren. Het pensioenfonds zet, binnen de kaders van het geformuleerde risicobeleid, in op maximalisatie van het rendement op het vermogen. Bij de analyses en afwegingen wordt het pensioenfonds geadviseerd door Syntrus Achmea Vermogensbeheer.

Renterisico

Renterisico is het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het pensioenfonds negatief beïnvloedt. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd van de verplichtingen. In 2009 heeft het pensioenfonds zijn afdekkingsstrategie - gericht op het beperken van het renterisico over de pensioenverplichtingen - voortgezet. Het verkleinen van het renterisico leidt tot een lagere vereiste dekkingsgraad voor het fonds, dan het geval zou zijn geweest zonder beperking van het renterisico.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat door inflatie de waarde van de pensioenuitkeringen wordt aangetast in termen van koopkracht. Dit risico kan worden verkleind door meer inflatiegevoelige beleggingen op te nemen waardoor het vermogen meer kan meebewegen met de koopkracht. Keerzijde daarvan is dat zulke inflatiegevoelige beleggingen de kans kunnen vergroten dat het fonds niet aan haar nominale pensioenverplichtingen kan voldoen. In 2010 zal dit nader worden onderzocht.

Aandelen- en onroerend goed risico

Dit is voornamelijk het koersrisico van beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen wordt op de lange termijn naar verwachting een extra rendement gehaald dat het fonds gebruikt om aan haar doelstellingen te voldoen. Dit risico wordt beheerst doordat in de uitvoering wordt gezorgd voor een goede selectie van aandelen en spreiding over regio's en sectoren. Met het risico dat uiteindelijk overblijft wordt rekening gehouden in de ALM-studie in 2010.

Tegenpartij-/kredietrisico

Het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen worden de tegenpartijen nauwgezet geselecteerd. Daarnaast worden transacties over meerdere aanbieders gespreid en wordt in sommige gevallen onderpand geëist.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat een belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd. Ook dit risico wordt beheerst doordat de vermogensbeheerder de beleggingsportefeuille op zo een manier opzet dat het naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het fonds kan voldoen. Daarom is bijvoorbeeld een groot deel van de portefeuille belegd in effecten die worden verhandeld op openbare, gereguleerde markten. Ook zijn eisen gesteld aan de minimale marktkapitalisatie van effecten.

Operationele risico's

Het fonds beheerst operationele risico's zoveel mogelijk door eisen te stellen aan haar dienstverleners. Daarbij kan worden gedacht aan regels voor procuratie, functiescheiding, 'chinese walls', enzovoort.

3.7 Beleggingsbeleid

3.7.1 Terugblik economie en financiële markten

2009: Het jaar van herstel

Nadat de financiële wereld in 2008 op haar grondvesten schudde, werd 2009 het jaar van herstel. In eerste instantie werd de trend uit 2008 doorgezet. Aanhoudende problemen in de financiële sector en de vrije val waarin de wereldwijde economische groei was geraakt, bleven het beeld op de financiële markten bepalen. Zakelijke waarden zoals aandelen, beursgenoteerd onroerend goed en grondstoffen, leverden in de eerste maanden van 2009 wederom vele procenten aan waarde in. Het herstel dat inzette na het 1^e kwartaal werd voornamelijk gedreven door het ruime monetaire beleid, noodkredieten aan banken en ondersteunende maatregelen die overheden namen. Ook onconventionele maatregelen zoals het opkopen van effecten om het financiële systeem aan de gang te houden werden niet geschuwd. Uiteindelijk bleken de maatregelen voldoende om herstel in de markten te bewerkstelligen en nam het risico op een systeemcrisis af.

Het herstel was vooral zichtbaar op de aandelenmarkten en de kredietmarkten. In eerste instantie werd gevreesd dat de verbeteringen tijdelijk zouden zijn, echter, het economisch herstel zette zich gedurende de rest van 2009 door. Investerings in infrastructuur en vastgoed, die in 2008 minder waren geraakt door de kredietcrisis stegen in 2009.

In de eerste maanden van het jaar leidde de vlucht naar veilige staatsobligaties nog tot een forse daling van de kapitaalmarktrente. Als gevolg van de overheidsstimulansen, garantstellingen voor banken, nationalisaties en cyclische terugval, zijn de overheidstekorten echter fors gestegen. Als gevolg van de behoorlijke verslechtering van de overheidsfinanciën, kan de kredietwaardigheid van het betreffende land in het geding komen. Dit bleek toen eind 2009 het emiraat Dubai in de problemen kwam en gered moest worden door Abu Dhabi. In Europa werd de kredietwaardigheid van Griekenland verlaagd door kredietbeoordelinginstanties. Als gevolg van deze ontwikkelingen steeg de kapitaalmarktrente eind 2009.

3.7.2 Gevoerd beleid

Gedurende 2008 en begin 2009 is de strategische beleggingsportefeuille heroverwogen. Daarbij is vastgesteld dat het gewicht van de vastgoedportefeuille beheerst zal worden verminderd en dat daarnaast belangen in hypotheek en bedrijfsobligaties in beperkte mate worden uitgebreid. Vanwege de onrust op de financiële markten is dit stapsgewijs doorgevoerd. Mede door de gekozen vermogensmix liet de vermogensbeheerportefeuille over geheel 2009 een sterke waardeverhoging zien. Het prudente beheer en de juiste keuzes van de vermogensbeheerder wisten nog een extra waardeverhoging toe te voegen.

In 2009 is ook aandacht besteed aan de portefeuille voor de beperking van het renterisico. Deze was gedurende 2008 sterk in waarde toegenomen en de turbulentie op de financiële markten maakten het ook noodzakelijk dit beleid en de uitvoering daarvan nauwlettend te volgen. Het beleid is op hoofdlijnen gehandhaafd. Aangezien de kapitaalmarktrente in 2009 per saldo is gestegen is de rentehedge portefeuille in waarde afgenomen.

Binnen het fonds is gesproken over de kwetsbaarheid van het fonds ten aanzien van inflatie in combinatie met het toeslagbeleid. Als de inflatie sterk oploopt zal de koopkracht van de uitgekeerde pensioenen afnemen. Het fonds heeft besloten om het strategisch beleid van het fonds, inclusief deze aspecten, nader te onderzoeken in een Asset & Liability Management studie. Deze wordt in 2010 uitgevoerd.

3.7.3 Vermogensbeheerportefeuille

Portefeuillewaarde

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in onderstaande tabel:

Bedragen x € 1.000.000	2009		2008	
	Bedrag	Percentage	Bedrag	Percentage
Vastgoedbeleggingen	492	38,3%	489	39,7%
Aandelen	251	19,6%	201	16,3%
Vastrentende waarden	460	35,9%	372	30,2%
Derivaten	43	3,4%	108	8,7%
Overige beleggingen	36	2,8%	63	5,1%
Totaal	1.282	100%	1.233	100%

Rendementen

Onderstaande tabel geeft de performance weer uitgesplitst naar de verschillende categorieën waarin voor het pensioenfonds wordt belegd.

	2009	2009
	Portefeuille	Benchmark
Aandelen	35,1%	31,2%
Vastrentende waarden	10,6%	10,8%
Alternatieve beleggingen	-1,3%	5,7%
Direct vastgoed	0,0%	-0,2%
Liquide middelen		
Totaal	9,6%	9,0%
Inclusief rentehedge	4,2%	

Tactische Asset Allocatie

De beleggingsportefeuille omvatte aan het begin van het jaar een beperkte overweging op aandelen ten koste van vastrentende waarden. Echter, door de aanhoudende problemen in de financiële sector en de aanhoudende 'deleveraging' druk (o.a. gedwongen verkopen), werd besloten de overweging in aandelen terug te draaien en een neutrale positie in te nemen medio januari. Nadat de aandelenmarkten waren gestabiliseerd, werd besloten om wederom aandelen te overwegen ten opzichte van vastrentende waarden. Deze overweging in aandelen is gedurende het derde en vierde kwartaal opgebouwd en tot het einde van het jaar gehandhaafd. Per saldo heeft het TAA beleid een licht positieve bijdrage geleverd aan het totaalresultaat.

Vastrentende waarden

De markt voor vastrentende waarden kenmerkte zich in 2009 door een ongekeerde volatiliteit. Tot het einde van het eerste kwartaal werden risicovolle beleggingen verkocht. Beleggers vluchtten massaal in staatsobligaties met een voorkeur voor Duitse staatsobligaties. Door betere economische vooruitzichten vanaf maart draaide dit en werden beleggingen in staatsobligaties verruild voor bedrijfsleningen. Deze verschuiving heeft ook in de portefeuille plaatsgevonden, waardoor vanaf het eerste kwartaal de beleggingsportefeuille heeft geprofiteerd van het ongekeerde resultaat van deze bedrijfsleningen. De portefeuille sloot het jaar af met een positief rendement, maar dat lager was dan het benchmarkrendement. Alle sectoren droegen hieraan bij, maar de financiële sector het meeste.

De beleggingen met een lage kwaliteit (High Yield obligaties) lieten over het jaar een zeer sterk positief rendement zien.

Het rendement van de portefeuille bleef ten opzichte van de benchmark echter wel sterk achter. Redenen voor het achterblijven bij deze benchmark waren onderwogen posities in de financiële sector en onderwogen posities in obligaties met de laagste kwaliteit. In 2008 was het effect van deze posities nog positief, maar tijdens het herstel was het tegenovergestelde effect te zien.

Aandelen

De aandelenmarkten zetten in het eerste kwartaal de negatieve trend van 2008 door en leverden nog eens 20% in. Begin 2009 bestond nog het beeld dat de wereldeconomie zich in een recessie bevond. Zowel consumenten als ondernemingen waren terughoudend in hun bestedingen en dit resulteerde in een sterke daling van vooral industriële orders. Hierdoor daalden ook de winstverwachtingen van ondernemingen. Daarnaast hielden de problemen in de financiële sector aan. Na het eerste kwartaal trokken de aandelenmarkten echter aan waardoor geheel 2009 werd afgesloten met een stevige winst.

Kwalitatief sterke bedrijven met goede balansen en hoge marges wisten de beste rendementen te halen in 2009. Doordat de beleggingsportefeuille vooral op deze bedrijven was gericht lieten de Europese als de Amerikaanse aandelenportefeuille een sterke performance zien. Door de beleidskeuzes en de aandelenselectie heeft de vermogensbeheerder een belangrijke positieve bijdrage geleverd aan het behaalde resultaat.

Alternatieve categorieën

In 2008 hadden de investeringen in infrastructuur en private equity minder te lijden onder de kredietcrisis. Zoals te verwachten heeft de categorie alternatieve beleggingen in 2009 vervolgens ook minder geprofiteerd van het snelle herstel in 2009. De beleggingen in deze categorie zijn voor een lange termijn aangegaan en kunnen op korte termijn grote fluctuaties laten zien ten opzichte van de benchmark. Ook in 2009 was dat het geval waardoor het resultaat van de beleggingsportefeuille sterk negatief uitkomt ten opzichte van de benchmark.

Infrastructuur

De infrastructuurportefeuille kende wederom een jaar met een laag investeringstempo. Dit werd veroorzaakt door slechte beschikbaarheid van financiering. Infrastructuur beleggingen hebben over het algemeen een defensief karakter. Infrastructuur kent echter ook sectoren waarvan de opbrengsten sterk gerelateerd zijn aan vraag van gebruikers, zoals havens en luchthavens. Vooral deze investeringen daalden gedurende 2009 in waarde. Investerings in bijvoorbeeld nutsbedrijven keerden juist de eerste opbrengsten uit.

Private Equity

In 2009 werd relatief weinig activiteit gezien op de Private Equity markt, zowel het tempo van investeringen als uitkeringen nam sterk af. De redenen hiervoor waren de afwezigheid van aantrekkelijk geprijsd vreemd vermogen en grote onzekerheid over winstverwachtingen en prijsvorming. De rendementen op Private Equity investeringen lopen achter op de beursgenoteerde aandelenmarkt en de benchmark. Zo vonden er tijdens de eerste twee tot drie kwartalen van 2009 nog afwaarderingen op de fondsen in portefeuille plaats. Pas in 2010 zal zichtbaar worden of de Private Equity markt een vergelijkbare stijging als de beurs doormaakt.

Vastgoed

Als laatcyclische sector is 2009 voor vastgoed een moeilijk jaar. Investeringsvolumes liepen terug en er was met name in het begin van 2009 nauwelijks beweging op markt. In de tweede helft van 2009 kende de markt een lichte opleving, maar van een echt herstel was nog geen sprake. Ten opzichte van 2008 zijn de aanvangsrendementen licht opgelopen. In deze rendementsontwikkeling is wat betreft sterkte een verschil waarneembaar tussen eersteklas vastgoed en overig vastgoed.

Voorop de markt van gebruikers van kantoren en bedrijfsruimte is de leegstand tijdens 2009 opgelopen en is het verschil tussen eerste klas vastgoed en vastgoed op secundaire locaties gegroeid. De verruiming van de markt en het efficiënter gebruik maken van de bestaande gehuurde ruimte hebben er namelijk toe geleid dat de opnames in beide segmenten verder teruglopen. Kenmerkend in 2009 is de verminderde bereidheid van vastgoedgebruikers, door de onzekerheid van het economisch herstel, om te verhuizen en het dientengevolge groter aantal huurcontractverlengingen ten opzichte van 2008.

De markthuren zijn over het algemeen in alle sectoren gedaald en de concurrentie tussen locaties is verder toegenomen: op de goede zogenaamde A-locaties zijn de markthuren minder gedaald, op de mindere B- en C-locaties is de daling van markthuren veel groter geweest. Hierbij hebben winkels tot nu toe het minst te lijden gehad van de recessie. Door de blijvende vraag van vooral financieel sterke filiaalbedrijven bleven de huurprijzen voor winkels op A1-locaties stabiel.

Resultante van de oplopende verschillen tussen de A-locaties en B- en C-locaties is dat vastgoed weer gewaardeerd wordt op de specifieke kenmerken van het object, de locatie en huurder

De portefeuille van het fonds bestaat uit woningen en winkels. De sectorwegingen van de direct vastgoed portefeuille bedroegen 42,1% woningen, 50,3% winkels en 'overig' 7,6%. Dit is gebaseerd op het gemiddelde van de wegingen van 1 januari 2009 en 31 december 2009. Ter vergelijking: de weging van de benchmark was 47,7% woningen, 25,9% winkels, 20,3% kantoren, 2,6% bedrijfsruimen en 'overig' 3,4%. Daarmee was de portefeuille overwogen naar de winkelsector. Doordat de objecten in de winkelsector van het fonds een minder resultaat hebben laten zien dan het winkelrendement van benchmark, had dit een negatief effect op het rendement. De goede resultaten binnen de woningsector hebben een beter resultaat laten zien dan benchmark. Hierdoor rendeerte de portefeuille per saldo beter dan de benchmark.

3.7.4 Rentehedgeportefeuille

Rentehedge – beleid en uitvoering

Renterisico is het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het pensioenfonds negatief beïnvloedt. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd van de verplichtingen. In 2009 heeft het pensioenfonds zijn dynamische afdekkingsstrategie - gericht op het beperken van het renterisico over de pensioenverplichtingen - voortgezet. Deze strategie bestaat uit combinaties van rentederivaten. De verhouding hiertussen wordt bepaald door de marktrente op basis van een vooraf overeengekomen methodiek vastgesteld door het bestuur in overleg met Syntrus Achmea Vermogensbeheer. Door de kredietcrisis is het wel noodzakelijk gebleken de strategie aan te passen aan de beschikbaarheid van de verschillende rentederivaten. Het verkleinen van het renterisico leidt tot een lagere vereiste dekkinggraad voor het fonds, dan het geval zou zijn geweest zonder beperking van het renterisico.

Rentehedge - resultaat

In het jaar 2009 is de kapitaalmarktrente gestegen. De waarde van de verplichtingen is daardoor afgenomen met een positief effect op de dekkinggraad. Ook de rentehedge is in waarde afgenomen wat het positieve effect op de dekkinggraad heeft beperkt. In totaal heeft de rentehedge een negatief effect op het rendement gehad van 3%.

3.7.5 Vooruitzichten

De verwachting voor de wereldwijde economische groei in 2010 is positief. Er wordt ongeveer 4% wereldwijde economische groei verwacht vooral gedreven door voorraadherstel. De hoogste groeicijfers zullen, net als in 2009, in de opkomende markten te vinden zijn. Vooral de verwachtingen voor China en India zijn positief. China laat weer hoge groeicijfers noteren mede door de grote overheidsstimulansen. De 4% wereldwijde economische groei is lager dan voor de crisis vooral door de achterblijvende groei in Westerse landen. In de opkomende markten lijkt daarnaast ook een herverdeling van groei plaats te vinden. Deze verschuift langzaam van een exportgedreven naar een meer binnenlandse vraag gedreven groei. Tevens wordt het belang van deze economieën op het wereldtoneel wordt steeds groter. Zo worden bijvoorbeeld nu in China meer auto's op jaarbasis verkocht dan in de Verenigde Staten.

In de Westerse wereld wordt een beperkt economisch herstel verwacht. Gemiddeld genomen is het herstel na een financiële crisis gematigd ondanks dat de eerste opleving vrij krachtig is. Historisch gezien is dit een normaal beeld. Daarnaast zal het herstelproces volatiel en instabiel zijn. Per saldo hebben de huishoudens in vooral de Angelsaksische landen nog hoge schulden welke een solide herstel van de bestedingen belemmert de komende jaren. Huishoudens willen niet meer schuld aangaan. Daarnaast zijn banken nog zeer terughoudend met het uitlenen van geld aangezien er nog afschrijvingen aan zitten te komen. Dit

is met name bepalend voor Europa waar bedrijven sterker leunen op de financiële sector voor financiering in plaats van de bedrijfsobligatiemarkt. Naar verwachting zal de invloed van banken afnemen en zullen bedrijven een groter beroep op de kapitaalmarkt gaan doen.

De inflatie zal naar verwachting laag blijven. Er is momenteel sprake van een enorme overcapaciteit en door de hoge werkloosheid is looninflatie geen bedreiging. Desondanks verwacht een aantal analisten een fors hogere inflatie op de middellange termijn.

Voor de middellange termijn zal veel afhangen van het beleid van centrale banken en overheden. Hier lijkt de weg van de minste weerstand overstimulering te zijn met mogelijk inflatoire effecten tot gevolg. Dit risico lijkt wel groter in de Verenigde Staten dan in Europa. De Federal Reserve (Fed) zal er alles aandoen om een schuld/deflatie spiraal te voorkomen terwijl de Europese Centrale Bank (ECB) veel meer gericht is op het bestrijden van inflatie. De maatregelen welke centrale banken hebben genomen zijn ongekend. Zo is de liquiditeitscreatie door centrale banken enorm geweest. Uiteindelijk zorgden de maatregelen voor stabilisatie op de financiële markten. Op enig moment dient hier echter een eind aan gemaakt te worden om de inflatieverwachtingen in toom te houden. Dit is het cruciale thema in 2010.

Dit betreft niet alleen de korte beleidsrente maar geldt ook voor de andere ondersteunende maatregelen. Zo zijn er diverse programma's, zoals het opkopen van effecten en het verstrekken van noodleningen. Deze maatregelen worden al langzaam maar zeker teruggedraaid of stilgezet. Zo lopen een aantal liquiditeitsverschaffende programma's aan banken af en deze worden deze niet verlengd. Daarnaast hebben centrale banken aangekondigd voor een bepaald bedrag aan effecten op te kopen. Deze zijn voor een groot gedeelte voltooid. Uiteindelijk is de verwachting dat centrale banken eerder te voorzichtig zijn dan te agressief met verkrappen.

Diverse overheden zullen fors moeten bezuinigen en de vraag is of dit politiek haalbaar is. Uiteindelijk zullen de financiële markten de overheden dwingen orde op zaken te stellen. Er zal een hogere vergoeding geëist worden op de staatsobligaties en/of het vertrouwen in de betreffende valuta gaat verloren. Eind 2009 werd de kredietwaardigheid van Griekenland verlaagd. Hierdoor liep de effectieve rente op Griekse staatsobligaties fors op. Vervolgens heeft de Griekse overheid een plan aangekondigd om de overheidsfinanciën weer op orde te brengen. De eurolanden binnen de Europese Unie hebben begin mei 2010 aan Griekenland een hulp pakket verstrekt Dit bestaat uit leningen van in totaal 80 miljard euro over een periode van drie jaar. Daarnaast leent het Internationaal Monetair Fonds (IMF) Griekenland 30 miljard euro in het kader van dit noodhulp pakket.

Pensioenfondsen beleggen doorgaans veel in staatsobligaties. Een belangrijk deel van de beschikbare middelen zal de komende jaren nog steeds richting de kernlanden (Nederland, Duitsland, Frankrijk) stromen. De huidige ontwikkeling op het gebied van staatsobligaties doet vooral denken aan de jaren tachtig en negentig, vóór de introductie van de Euro. Beleggers zijn zich bewust geworden van de onderlinge economische verschillen en de structurele problemen van een aantal landen. Vooral nog zitten de grootste risico's in Oost Europa, de zuidelijke Europese landen, Ierland en het Verenigd Koninkrijk. Ook in de Verenigde Staten en Japan begint de situatie nijpender te worden. Beleggers willen deze risico's vertaald zien in de renteopslag.

3.7.6 Verantwoord beleggen

Uitgangspunten

Het pensioenfonds geeft gestructureerd invulling aan een verantwoord beleggen beleid. Als uitgangspunt hanteert het fonds de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties. Deze tien principes zijn gerelateerd aan de mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen zoals het Universele Verklaring inzake de Rechten van de Mens en de conventies van de International Labour Organisation.

Het verantwoord beleggen beleid bestaat uit de volgende onderdelen en wordt uitgevoerd door Syntus Achmea

Vermogensbeheer:

- Uitsluiten van controversiële wapens
- Engagement, aangaan van dialoog met ondernemingen
- Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Uitsluiting

Het fonds kiest er voor om niet langer te beleggen in ondernemingen die kernwapens, chemische wapens, biologische wapens, anti persoonsmijnen of clusterbommen produceren. In 2009 zijn de aandelenportefeuilles die door Syntrus Achmea Vermogensbeheer worden beheerd hiermee in overeenstemming gebracht.

Engagement

Het doel van engagement is om ondernemingen waarin het fonds belegt aan te sporen tot beter gedrag en om aandeelhouderswaarde te creëren. Aan de hand van thema's gaat het fonds de dialoog aan met ondernemingen. In 2009 stonden twee thema's centraal. Het eerste thema betrof de impact van water op de dranken- en voedselindustrie. Het tweede thema onderzoek betrof Global Compact schendingen op het gebied van mensenrechten en arbeidsnormen. Ondernemingen die slecht scoren op deze thema's worden aangespoord om hun gedrag te verbeteren.

In het halfjaarverslag Verantwoord Beleggen staan de namen van ondernemingen vermeld waarmee engagement trajecten zijn opgezet. Dit verslag kunt u vinden op de website van het fonds.

Corporate governance

Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen vormt een onderdeel van het verantwoord beleggen beleid.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Het fonds is een wereldwijde aandelenbelegger en heeft er voor gekozen het stemmen op aandeelhoudersvergadering over te dragen aan Syntrus Achmea Vermogensbeheer. Op deze wijze is het fonds in staat wereldwijd te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin wordt belegd. Syntrus Achmea maakt bij het uitoefenen van het stemrecht gebruik van de stemanalyses en stemadviezen van het bureau Riskmetrics Institutional Shareholders Services (Riskmetrics ISS). Riskmetrics ISS houdt rekening met de internationale geaccepteerde corporate governance codes zoals die van de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) en International Corporate Governance Network (ICGN). Daarnaast houdt Riskmetrics ISS voor iedere afzonderlijke markt rekening met de lokale wet en regelgeving en corporate governance codes.

Verantwoording stemactiviteiten

Het pensioenfonds stemde in 2009 op 337 aandeelhoudersvergaderingen, waarbij 3907 agendapunten de revue passeerden. In 2009 werd in ongeveer 13% van alle agendapunten tegen het management gestemd. Het ging hier vooral om de benoeming van bestuurders van ondernemingen (niet onafhankelijk waar dit wel geëist of gewenst is) en beloningstructuren (excessief, onvoldoende toegelicht of niet transparant genoeg). Het pensioenfonds publiceert op haar website hoe zij heeft gestemd per aandeelhoudersvergadering. Tevens plaatst het pensioenfonds elk kwartaal een verslag op de website met vermelding van stemactiviteiten en actuele ontwikkelingen op het gebied van corporate governance.

Class actions

Tegen Koninklijke Olie/Shell lopen verschillende juridische procedures. In Amerika loopt een class action, echter het fonds heeft er voor gekozen om uit de class action te stappen en onder aanvoering van ABP een eigen procedure te starten. Inmiddels heeft deze procedure geleid tot een schikkingsovereenkomst. In november 2008 vond een hoorzitting plaats voor het Gerechtshof van Amsterdam. Eind mei 2009 verklaarde het Hof de schikkingsovereenkomst algemeen verbindend. Dit betekent dat het pensioenfonds de zogenoemde claimformulieren kan gaan indienen om voor betaling in aanmerking te komen. De verwachting is dat de uitkeringen in 2011 zullen plaatsvinden.

Rapportage

Het pensioenfonds rapporteert elk half jaar op haar website over het gevoerde verantwoord beleggen beleid. Tevens heeft het fonds een aantal documenten op de website geplaatst zoals het verantwoord beleggen beleid, uitsluitingsbeleid en stembeleid.

3.8 Z-score

Op 24 april 1998 is de 'Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen' officieel in werking getreden. Deze regeling is uitgevaardigd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als belangrijkste doel ondernemingen vrijstelling te verlenen van de verplichtstelling van deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds indien de beleggingsperformance van het fonds ontoereikend is. Op basis van artikel 5 lid 1a Vrijstellingsregeling moet vrijstelling worden verleend als uit de performancetoets blijkt dat het feitelijk behaalde beleggingsrendement van het bedrijfspensioenfonds in negatieve zin afwijkt van het rendement van de door het fonds vastgestelde normportefeuille. Volgens de vrijstellingsregeling zal de performancetoets worden toegepast over de periode 2005 tot en met 2009. Indien de uitkomst van de performancetoets lager valt dan 0,0%, kan een deelnemer vanaf 1 januari 2010 een verzoek indienen tot vrijstelling van deelname. Over 2009 is een z-score behaald van 0,31%. De performancetoets over de periode 2005 tot en met december 2009 bedraagt 2,09%. Daarmee blijft de performancetoets ruimschoots boven het vereiste minimum.

4 Uitvoering van de pensioenregeling

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling van het fonds. Daarnaast komen de wijzigingen in de reglementen die in 2009 zijn doorgevoerd aan de orde. De statuten zijn in het verslagjaar niet gewijzigd.

4.2 De pensioenregeling

Pensioensysteem

Het fonds hanteert een pensioenregeling in de vorm van een middelloonregeling. Dit betekent dat de deelnemer elk jaar pensioen opbouwt over het bruto jaarsalaris. De deelnemer ontvangt dus een pensioen dat gebaseerd is op het gemiddelde salaris dat hij heeft verdiend gedurende de deelname aan het pensioenfonds.

Werknemers die geboren zijn voor 1950 kunnen nog gebruikmaken van de VUT-regeling van de Stichting Vrijwillig Uittreden Slagersbedrijf (STIVUS). Voor werknemers die geboren zijn vanaf 1950 is het sinds 2007 mogelijk om het ouderdomspensioen te vervroegen tot het 60ste jaar. De deelnemer kan daarbij ook kiezen voor een deeltijdpensioen.

Voor werknemers die op 31 december 2006 en 1 januari 2007 deelnamen aan de pensioenregeling wordt onder voorwaarden extra pensioen ingekocht. Dit extra pensioen wordt op drie momenten ingekocht: op 31 december 2011, 31 december 2016 en 31 december 2021. Een van de voorwaarden is dat de deelnemer op die data nog steeds actief deelneemt aan het pensioenfonds.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het pensioenfonds, neemt vanaf de eerste dag van de maand waarin de werknemer 21 jaar wordt verplicht deel aan de pensioenregeling.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is 65 jaar.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag, die gebruikt wordt om de opbouw van het pensioen te berekenen, is het pensioengevend salaris min de franchise. In 2009 bedroeg de franchise € 5,20 (in 2010: € 5,29) voor elk gewerkt contractuur, met een jaarlijks maximum van € 10.309,00 (2010: € 10.481,00).

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

Elk jaar wordt 2,05% van de pensioengrondslag opgebouwd aan ouderdomspensioen.

Opbouwpercentage partnerpensioen

Voor eventuele nabestaanden wordt een partnerpensioen opgebouwd. Het partnerpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen.

Wezenpensioen

Het halfwezenpensioen bedraagt 14% van het te behalen ouderdomspensioen en wordt uitgekeerd tot 18 jaar. Als beide ouders zijn overleden, wordt het wezenpensioen verdubbeld.

Herschikken

Het omzetten van partnerpensioen (opgebouwd na 1 januari 2002) in ouderdompensioen is in deze pensioenregeling mogelijk. Met ingang van 2008 is ook het recht om ouderdompensioen om te zetten in partnerpensioen opgenomen in het pensioenreglement. Deze "uitruil" kan plaatsvinden op de datum van pensionering. Het ouderdompensioen kan ook (gedeeltelijk) uitgeruild worden in partnerpensioen. Dit is mogelijk bij beëindiging van de deelneming of op de pensioneringsdatum.

Premie

De premie bedraagt 12,50% van de pensioengrondslag. Hiervan komt 7,50% voor rekening van de werkgever en 5,00% voor rekening van de werknemer.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het pensioenreglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

4.3 Wijzigingen statuten en reglementen

4.3.1 Statuten

De statuten van het fonds zijn in 2009 niet gewijzigd.

4.3.2 Pensioenreglement

Het pensioenreglement van het fonds is in 2009 aangepast. Reden voor aanpassing is de verlaagde afkoopgrens die het fonds heeft ingevoerd. Wanneer deelname aan de regeling beëindigd wordt, ontvangt de gewezen deelnemer na twee jaar een afkoopaanbod indien het opgebouwde pensioen lager is dan de verlaagde afkoopgrens van € 100,00. De wijziging gaat in op 1 januari 2009.

4.3.3 Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement maakt de afspraken tussen de werkgever en het fonds helder. Het uitvoeringsreglement is niet gewijzigd in het verslagjaar.

5 Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds is met ingang van 1 januari 2008 ingesteld. Op basis van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance) van de Stichting van de Arbeid heeft het bestuur de werkwijze van het verantwoordingsorgaan in een reglement vastgelegd. Er zijn afspraken gemaakt over welke informatie het verantwoordingsorgaan ontvangt, de frequentie van het overleg met het bestuur en de te behandelen onderwerpen. Het verantwoordingsorgaan heeft de mogelijkheid om de vergaderstukken en de notulen van het bestuur in te zien. Op deze wijze is het verantwoordingsorgaan op de hoogte van de actualiteiten die spelen aan de bestuurstafel. Het bestuur is hierdoor erg transparant en open naar het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Tevens legt het bestuur verantwoording af over de naleving van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur zoals vastgesteld door de Stichting van de Arbeid op 16 december 2005.

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan legt zijn oordeel ten minste één maal per jaar schriftelijk vast. Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, opgenomen in het jaarverslag waar het oordeel betrekking op heeft.

Het verantwoordingsorgaan heeft een adviesrecht ten aanzien van:

- het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- de vorm, inrichting en samenstelling van het interne toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Bevindingen

Het verantwoordingsorgaan heeft de volgende bevindingen:

- Wetgeving en reglementen

Vernieuwde wetgeving is ingevoerd in de pensioenregeling en doorgevoerd in de reglementen. Ook heeft het bestuur in de voorziening al rekening gehouden met de nieuwe sterftetabels die naar verwachting in 2010 ingevoerd worden.

- Ontwikkeling financiële positie

De dekkingsgraad ligt ultimo 2009 nog boven de vereiste dekkingsgraad. In het kader van de ontwikkelingen op de financiële markten dient het bestuur hier scherp op te blijven en zo nodig bij te sturen. In 2009 heeft het bestuur adequaat gehandeld.

- Communicatiebeleid

Het bestuur communiceert op heldere en open wijze met de deelnemers. Daarnaast zet het pensioenfonds pensioenconsulenten in om voorlichting te geven aan werkgevers en werknemers en investeert het in het Pensioenregister. In de communicatie-uitingen, waaronder het Uniform Pensioenoverzicht, wordt volgens de richtlijnen gecommuniceerd.

- Goed Pensioenfondsbestuur (PFG)

Het bestuur voldoet aan de collectieve eisen voor deskundigheid die opgelegd zijn door de Pensioenwet en laat zich door externe deskundigen goed voorlichten. Het bestuur vindt deskundigheid een belangrijk onderwerp en houdt zichzelf scherp door opleidingen te volgen of een deskundigheidstoets af te leggen. Daarnaast heeft het bestuur in 2009 een zelfevaluatie uitgevoerd.

- Beleggingsbeleid

Het vermogen van het pensioenfonds is goed belegd. Wel constateert het verantwoordingsorgaan dat er enkele beleggingscategorieën zijn waar het resultaat van het fonds achterblijft bij de benchmark.

- Risicobeleid

Het bestuur heeft ervoor gekozen om het renterisico af te dekken. Risico's worden zo veel mogelijk vermeden. Daarnaast zijn de risico's gespreid. De risico's zijn overzichtelijk en beheersbaar.

- premie- en toeslagbeleid

Het bestuur heeft adequaat gehandeld. Ook in 2010 wordt de nodige actie ondernomen om een gedegen premie- en toeslagenbeleid te voeren.

Oordeel

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur een degelijk en goed beleid heeft gevoerd. De belangen van de deelnemers zijn optimaal gewaarborgd.

Het verantwoordingsorgaan heeft geen gebruik gemaakt van haar recht op overleg met externe deskundigen. Wel heeft het verantwoordingsorgaan in 2009 overlegd met het bestuur over het jaarverslag 2008.

Aanbevelingen

Het verantwoordingsorgaan heeft de volgende nieuwe aanbevelingen aan het bestuur:

- Onderzoek zodra mogelijk de mogelijkheden om te komen tot een pensioenregeling, die aansluit op de (nog vast te stellen) nieuwe afspraken rond de AOW-leeftijd c.q. de daarmee gepaard gaande aanpassing van het fiscale Witteveen-kader voor pensioenregelingen.
- Onderzoek in 2010 in een ALM-studie de mogelijkheden voor een nieuwe financiële opzet, die rekening houdt met wijzigende regelgeving en treedt tijdig in overleg met CAO-partijen in geval van een verhoging van de kostendekkende premie.
- In het nieuwe toeslagbeleid, dat per 1 januari 2010 is ingegaan, bestaat er een verschil tussen actieve en niet-actieve deelnemers. In dat beleid zou het in theorie voor kunnen komen dat een niet-actieve deelnemer wel een toeslag ontvangt (op basis van prijsinflatie) en een actieve deelnemer geen toeslag ontvangt (omdat er geen cao-loonsverhoging is geweest). Onderzoek de oplossingsrichtingen hiervoor.
- Wees scherp op het beleggingsbeleid, aangezien het fonds in 2009 op enkele categorieën slechter resultaat heeft geboekt dan de benchmark.
- Onderzoek alternatieven voor externe taxatie van onroerend goed door middel van inzicht in de verhouding kosten tot rendement.

Reactie van het bestuur op het oordeel en de aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur spreekt haar waardering uit over de zorgvuldige en weloverwogen wijze waarop het verantwoordingsorgaan tot zijn oordeel is gekomen. Het bestuur heeft met genoeg kennis genomen van het oordeel. Het bestuur heeft eveneens kennis genomen van de aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan.

6 Deelnemersraad

De medezeggenschap van deelnemers en gepensioneerden is gewaarborgd in de deelnemersraad. De samenstelling van de deelnemersraad is vermeld onder hoofdstuk 1.6. De deelnemersraad heeft adviesrecht richting het bestuur met betrekking tot onderwerpen zoals opgesomd in de relevante artikelen in de Pensioenwet.

Advisering

De deelnemersraad heeft het bestuur in 2009 geadviseerd over de volgende onderwerpen:

- Alle wijzigingen in het pensioenreglement
- De Actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn)
- Het jaarverslag 2008
- De premie, franchise en maximum pensioengevend salaris per 1 januari 2010
- De toeslagverlening per 1 januari 2010

In alle gevallen is de deelnemersraad overgegaan tot het geven van positief advies richting het bestuur.

Samenwerking

In 2009 heeft er geen officieel overleg plaatsgevonden tussen het bestuur en de deelnemersraad. De deelnemersraad zoekt indien nodig telefonisch of schriftelijk contact met het bestuur. Daarnaast laat de deelnemersraad zich voorlichten over alle zaken die bij het bestuur spelen. De deelnemersraad heeft de mogelijkheid om de vergaderstukken en de notulen van het bestuur in te zien. Op deze wijze is de deelnemersraad op de hoogte van de actualiteiten die spelen aan de bestuurstafel. Het bestuur is hierdoor erg transparant en open naar de deelnemersraad.

In 2010 heeft het bestuur een nieuw toeslagbeleid vastgesteld. Snelle besluitvorming was noodzakelijk om het nieuwe toeslagenlabel op tijd op alle communicatie-uitingen te zetten. Daarom heeft het bestuur de voorzitter van de deelnemersraad uitgenodigd bij een vergadering van de Financiële Commissie. Aan de voorzitter is uitgelegd hoe het nieuwe toeslagbeleid er uit zou kunnen zien. Vervolgens heeft het bestuur een brief gestuurd aan alle overige deelnemersraadleden en hun om advies gevraagd. De deelnemersraad heeft positief advies uitgebracht. Deze vloeiende samenwerking is kenmerkend voor de verhouding tussen het bestuur en de deelnemersraad.

Informatie

De deelnemersraad heeft zich laten informeren over de volgende zaken:

- De ontwikkeling van het pensioenregister
- Het toeslagenlabel
- De ontwikkeling van de dekkingsgraad
- Actualiteiten aan de bestuurstafel

Opleiding

De deelnemersraad hecht er veel waarde aan dat alle leden over voldoende pensioen kennis beschikken om hun taken naar behoren uit te kunnen voeren. Daarom heeft de deelnemersraad in 2009 een "nulmeting" deskundigheid uit laten voeren. De resultaten van de nulmeting zijn verwerkt in een opleidingsplan.

De deelnemersraad streeft ernaar om voorafgaand aan elke vergadering een korte opleiding te volgen. In 2009 heeft de deelnemersraad opleidingen gevolgd op het gebied van vermogensbeheer, over het premie- en indexatiebeleid en over het toeslagenlabel en de voorwaardelijkheidsverklaring.

Advies over de jaarrekening en het jaarverslag van 'Stichting de Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf.

In haar vergadering van 9 juni 2010 adviseert de deelnemersraad het bestuur van 'Stichting de Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf de jaarrekening en het jaarverslag 2009 goed te keuren en vast te stellen.

7 Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de 'Stichting De Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf de jaarrekening. In de eerste paragrafen vindt u de jaarrekening. In de paragrafen 7.8 en 7.9 volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en accountant van het fonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

7.1 Balans per 31 december 2009

BALANS

(na voorgestelde bestemming saldo baten en lasten)

<i>(x € 1.000)</i>	Toelichting	2009	2008
	*)	EUR	EUR
Activa			
Beleggingen voor risico fonds	7.5.1	1.334.122	1.268.340
Vorderingen en overlopende activa	7.5.2	10.585	5.921
Overige activa	7.5.3	2.972	4.117
		1.347.679	1.278.378
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	7.5.4	233.527	208.191
Technische voorziening voor risico fonds	7.5.5	1.026.951	995.590
Overige voorzieningen	7.5.6	48.848	64.320
Overige schulden en overlopende passiva	7.5.7	38.353	10.277
		1.347.679	1.278.378
Dekkingsgraad op basis van FTK (in%)		%	%
		123	121

*) De nummering verwijst naar de toelichting

7.2 Staat van baten en lasten over 2009

<i>(x € 1.000)</i>	Toelichting	2009	2008
		EUR	EUR
Baten			
Premiebijdragen	7.6.1	22.755	21.985
Beleggingsresultaten	7.6.2	48.501	59.581
Overige baten	7.6.3	132	215
		71.388	81.781
Lasten			
Pensioenuitkeringen	7.6.9	26.402	23.776
Pensioenuitvoeringskosten	7.6.10	3.552	2.982
Mutatie technische voorziening voor rekening pensioenfonds:			
• Pensioenopbouw	7.6.4	33.776	25.812
• Indexering en overige toeslagen	7.6.5	-	20.999
• Rentetoevoeging	7.6.6	25.180	34.489
• Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	7.6.7 en 7.6.8	-26.088	-23.376
• Wijziging marktrente	7.6.13	-55.559	204.484
• Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	7.6.16	-682	-1.847
• Wijziging overige actuariële uitgangspunten	7.6.14	63.121	-
• Overige wijzigingen in de technische voorziening	7.6.15	-7.897	-89
Saldo overdrachten van rechten	7.6.16	289	1.542
Overige lasten	7.6.17	-15.552	27.675
		46.052	316.003
Saldo van baten en lasten		25.336	-234.222

Samenvatting van de actuariële analyse

<i>(x € 1.000)</i>	2009	2008
	EUR	EUR
Premieresultaat	-14.083	-6.365
Interestresultaat	78.880	-179.392
Overig resultaat	<u>-39.461</u>	<u>-48.465</u>
Saldo van baten en lasten	25.336	-234.222

Bestemming van het saldo van baten en lasten

<i>(x € 1.000)</i>	2009	2008
	EUR	EUR
Beleidsreserve	23.305	-160.767
Solvabiliteitsreserve	<u>2.031</u>	<u>-73.455</u>
Saldo van baten en lasten	25.336	-234.222

7.3 Kasstroomoverzicht over 2009

<i>(x € 1.000)</i>	2009	2008
	EUR	EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	22.486	20.796
Ontvangen waardeoverdrachten	493	1.676
Betaalde pensioenuitkeringen	-26.338	-23.776
Betaalde waardeoverdrachten	-757	-3.217
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-6.044	-2.982
Ontvangen overige baten	-	-6.163
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-10.160	-13.666
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	430.490	720.441
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	40.083	46.498
Aankopen beleggingen	-457.497	-747.038
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-4.061	-3.734
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	9.015	16.167
Mutatie liquide middelen	-1.145	2.501
Stand liquide middelen per 1 januari	4.117	1.616
Stand liquide middelen per 31 december	2.972	4.117

7.4 Algemene toelichting

7.4.1 Inleiding

Het doel van “Stichting De Samenwerking” Pensioenfonds van het Slagersbedrijf, statutair gevestigd te Den Haag (hierna “het fonds”) is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden terzake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in branche Slagersbedrijf verplicht gestelde aangesloten werkgevers.

7.4.2 Overeenstemmingverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in de Pensioenwet en Titel 9 Boek 2 BW, met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ 610).

Overeenkomstig de wijziging van artikel 146 van de Pensioenwet per 2 juli 2009 is artikel 390 Titel 9 Boek 2 BW niet langer van toepassing. Hiermee vervalt voor de pensioenfondsen vanaf 1 januari 2009 de verplichting tot het opnemen van een herwaarderingsreserve.

Het bestuur heeft op 22 juni 2010 de jaarrekening opgemaakt.

7.4.3 Grondslagen voor de waardering

Algemeen

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor de overige activa en passiva geldt, tenzij in de specifieke grondslagen hieronder anders is aangegeven, dat deze zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Deze boekwaarde benadert de actuele waarde als gevolg van het korte termijnkarakter van deze vorderingen en schulden.

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Pensioenwet vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid BW vereiste inzicht noodzakelijk geacht wordt, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen nader toegelicht in de toelichting bij de jaarrekening.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

	31 december 2009	gemiddeld 2009	31 december 2008	gemiddeld 2008	31 december 2007
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
AUD	1,595	1,775	1,994	1,829	1,665
CAD	1,504	1,616	1,716	1,580	1,443
CHF	1,483	1,496	1,480	1,567	1,655
DKK	7,441	7,444	7,443	7,450	7,457
GBP	0,888	0,902	0,967	0,851	0,734
HKD	11,125	10,923	10,773	-	-
HUF	270,230	269,527	265,875	-	-
JPY	133,568	131,637	126,008	144,670	163,333
NOK	8,288	9,017	9,733	8,836	7,939
NZD	1,972	2,172	2,379	-	-
PLN	4,106	4,230	4,119	-	-
SEK	10,244	10,701	10,993	10,221	9,450
SGD	2,014	2,016	2,003	-	-
THB	47,835	47,990	48,346	-	-
TWD	45,891	45,843	45,619	-	-
USD	1,435	1,409	1,390	1,426	1,462

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op actuele waarde. Participaties in beleggingspools en -instellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering).

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel –crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de actuele waarde. De actuele waarde wordt gebaseerd op taxatiewaarde. De taxaties worden verricht door onafhankelijke deskundigen. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de actuele waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken van de waarderingsgrondslagen van het fonds, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van kostprijs of lagere marktwaarde. De kostprijs zijn de gedane uitgaven, inclusief bouwrente. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar actuele waarde geherwaardeerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op actuele waarde. De actuele waarde is de beursnotering per balansdatum.

De actuele waarde van niet beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde is de per balansdatum geldende beurskoers, onder toevoeging van opgelopen rente.

Leningen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico.

Deposito's en vorderingen op banken worden gewaardeerd op nominale waarde.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingsmodellen.

Creditposities in derivaten worden separaat verantwoord onder de overige schulden.

Overige beleggingen

Hedge funds worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is de intrinsieke waarde van de onderliggende beleggingen van het betreffende fonds. Indien de waarderingsgrondslagen van Hedge funds afwijken van de waarderingsgrondslagen van het fonds, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Beleggingen in commodities zijn veelal niet-beursgenoteerde derivatencontracten. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor de gehanteerde waarderingsmodellen.

Niet beursgenoteerde belangen in infrastructuur beleggingen worden gewaardeerd op het aandeel in de actuele waarde van de onderliggende beleggingen, de overige onderliggende activa en de onderliggende verplichtingen.

Geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening courantsaldi worden tegen nominale waarde gewaardeerd.

Vorderingen en overlopende activa

Voor zover noodzakelijk is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de technische voorziening voor risico van het pensioenfonds en overige voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel ToetsingsKader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is bedoeld om alle niet-beleggingsrisico's op te vangen. Dit betreft onder andere operationele risico's, inflatierisico en actuariële risico's. De Beleidsreserve is gelijk aan het restant van de reserves, nadat de solvabiliteitsreserve op het juiste niveau is gebracht.

Solvabiliteitsreserve

De Solvabiliteitsreserve is bedoeld om koersdalingen in de beleggingsportefeuille op te kunnen vangen. De Solvabiliteitsreserve is gelijk aan het (wettelijk) vereiste vermogen. Dit is het vermogen dat behoort bij de evenwichtssituatie van het fonds. In die evenwichtssituatie is het wettelijk vereiste vermogen zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% ten aanzien van de als onvoorwaardelijk aangemerkte onderdelen van de pensioenovereenkomst wordt voorkomen dat het fonds binnen 1 jaar beschikt over minder middelen dan de hoogte van de technische voorzieningen.

Technische voorziening voor risico fonds

Technische voorziening

De technische voorziening wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de technische voorziening is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2009:

- Rekenrente: gebaseerd op de nominale rentetermijnstructuur zoals maandelijks gepubliceerd door DNB.
- AG Prognosetafel 2005 – 2050, waarbij de sterftেকansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor, die gelijk is aan de door Towers Watson vastgestelde (gemiddelde over vrijwel alle Bpf-en bepaalde) correctie om de sterftেকansen van de generatietafel aan te passen aan de verzekeringssterfte van het fonds. De hoogte van deze vermenigvuldiging wordt 2-jaarlijks geëvalueerd.
Vooruitlopend op de in 2010 door het AG te publiceren nieuwe prognosetafels wordt de berekende netto voorziening verhoogd met een opslag van 4,5%.
- Voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt zowel voor als na pensionering uitgegaan van het “onbepaalde partnersysteem”. Tot 65 jaar geldt een partnerfrequentie van 100% waarbij verondersteld wordt dat deze afneemt met de verwachte sterfte van de partner. Vanaf 65 jaar neemt de partnerfrequentie af met de veronderstelde sterfte van de partner.
- De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 5% van de lasten van het nog niet ingegaan nabestaandenpensioen; bij de vaststelling van de lasten ter zake van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftেকansen.
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- Voor de dekking van toekomstige (excasso) kosten wordt de netto voorziening verhoogd met 2%. Per 31-12-2009 wordt deze opslag verhoogd naar 4% van de netto voorziening.
- Voor arbeidsongeschikte (gewezen) deelnemers wordt de contante waarde van de toekomstige opbouw gereserveerd. Hierbij wordt geen rekening gehouden met revalidatie.
Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door tweemaal de invaliditeitsopslag uit de premie te nemen.
- De leeftijden op de balansdatum zijn vastgesteld door het balansjaar te verminderen met het geboortjaar en bij het verschil 0,5 op te tellen.
- Voor ouderdompensioen vanaf 65 jaar dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt een stelpost opgenomen met als omvang een percentage (2009: 1%) van de vrijval uit pensionering levenslang ouderdompensioen. Met de hiermee te vormen stelpost in de Technische voorziening worden de ingegane aanspraken, welke ingaan na de reglementaire pensioenleeftijd, gefinancierd.

Overige voorzieningen

In 2007 is besloten dat de aanspraak op ouderdompensioen en bijbehorend latent nabestaandenpensioen onder voorwaarden wordt verhoogd met een in te kopen aanspraak op ouderdompensioen c.q. nabestaandenpensioen over één of meer perioden gelegen vóór 1 januari 2007 voor de deelnemer die:

- geboren is in de periode 1950 tot en met 1981;
- zowel op 31 december 2006 als op 1 januari 2007 deelnemer is aan de regeling.

De aanspraken worden in drie gelijke delen ingekocht, en wel op 31 december 2011, 31 december 2016 en 31 december 2021. De inkoop vindt alleen plaats indien het deelnemerschap onafgebroken van 1 januari 2007 is voortgezet tot de hiervoor genoemde inkoopdatum. Het deelnemerschap wordt geacht onafgebroken te zijn bij een onderbreking van maximaal twee maanden.

In boekjaar 2007 is deze voorwaardelijke verplichting in de jaarrekening opgenomen als een off-balancepost. In boekjaar 2008 is de genoemde off-balancepost een overige (niet technische) voorziening geworden en daarmee een on-balancepost.

Bij de vaststelling van de voorziening inkoop verleden diensttijd wordt rekening gehouden met ontslagkansen, toekomstige premiebatens en de geldende technische grondslagen van het pensioenfonds.

De in te kopen aanspraak is in beginsel gelijk aan het verschil tussen enerzijds hetgeen opgebouwd is aan ouderdomspensioen over de perioden waarin vóór 1 januari 2007 werd deelgenomen en anderzijds hetgeen in die perioden op grond van de pensioenregeling die geldt vanaf 1 januari 2007 had kunnen worden opgebouwd aan ouderdomspensioen (telkens inclusief de bij het ouderdomspensioen behorende aanspraak op weduwen- respectievelijk weduwnaarspensioen).

Ook voor de gedeeltelijk arbeidsongeschikte deelnemer vindt inkoop oude diensttijd onder bepaalde voorwaarden plaats. De in te kopen aanspraak wordt gebaseerd op de mate van arbeidsgeschiktheid en het met werken verdiende loon in het slagersbedrijf.

Voor de volledig arbeidsongeschikte deelnemer vindt inkoop onder voorwaarden plaats vanaf het moment dat betrokkene geheel of gedeeltelijk reïntegreert in het slagersbedrijf.

Indien de gedeeltelijk of volledig arbeidsongeschikte deelnemer vóór 31 december 2021 geheel of gedeeltelijk reïntegreert in het slagersbedrijf, wordt de in te kopen aanspraak verhoogd, dan wel toegekend op basis van de hogere mate van arbeidsgeschiktheid en het hogere loon dat met werken wordt verdiend in het slagersbedrijf, met dien verstande dat de verhoging plaats vindt alsof betrokkene op 1 januari 2007 geïntegreerd zou zijn. De hoogte van de in te kopen aanspraak wordt elk jaar per 31 december bepaald op basis van de mate van arbeidsgeschiktheid en het verdiende loon op dat moment.

De voorziening overgangsmatregelen is vastgesteld op dezelfde technische grondslagen, zoals deze ook zijn toegepast bij de vaststelling van de technische voorziening van de aanspraken uit de basisregeling. Tevens wordt bij de vaststelling van de voorziening overgangsmatregelen rekening gehouden met de ontslagkansen en toekomstige premiebatens.

7.4.4 Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de technische voorziening. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen risico fonds

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen, alsmede premies van de Stichting Voortzetting Pensioenverzekering (FVP). Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico fonds

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte

beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Aankoopkosten zijn verwerkt in de actuele waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

De kosten uit hoofde van beheervergoeding alsmede transactiekosten gerelateerd aan beleggingen zijn in mindering gebracht op de directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging technische voorziening

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Mutatie technische voorziening voor pensioenuitvoeringskosten

Jaarlijks valt een percentage van de uitkeringen vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten). Daarnaast wordt een percentage van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

7.4.5 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. De kasstromen worden derhalve bepaald op basis van de staat van baten en lasten, gecorrigeerd voor de mutatie van de daarmee samenhangende balansposities. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

7.5 Toelichting op de Balans

7.5.1 Beleggingen voor risico fonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

Ultimo 2009						
	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	492.030	250.967	460.356	42.930	36.270	1.282.553
Beleggings- debiteuren	701	1.587	10.010	12.351	-	24.649
Liquide middelen	27.654	-	-	788	2.547	30.989
Beleggings- crediteuren	-4.069	-	-	-	-	-4.069
Stand per 31 december 2009	516.316	252.554	470.366	56.069	38.817	1.334.122

Ultimo 2008						
	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	489.269	200.638	372.196	108.077	62.501	1.232.681
Beleggings- debiteuren	198	2.849	8.733	6.902	-	18.682
Liquide middelen	17.794	-	-	653	927	19.374
Beleggings- crediteuren	-2.397	-	-	-	-	-2.397
Stand per 31 december 2008	504.864	203.487	380.929	115.632	63.428	1.268.340

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

Ultimo 2009

	vastgoed- beleggingen EUR	aandelen EUR	vastrentende waarden EUR	derivaten (1) EUR	overige beleggingen EUR	totaal EUR
Stand per						
1 januari 2009	489.269	200.638	372.196	108.077	62.501	1.232.681
Aankopen / verstrekkingen	26.578	69.010	196.436	85.294	79.679	456.997
Verkopen/ aflossingen	-2.791	-78.602	-133.873	-110.045	-106.098	-431.408
Overige mutaties	-606	595	44	27.383	11	27.427
Gerealiseerde herwaardering	-21	10.716	2.484	-1.389	239	12.029
Ongerealiseerde herwaardering	-20.399	48.609	23.069	-66.390	-62	-15.173
Stand per 31 december 2009	492.030	250.967	460.356	42.930	36.270	1.282.553

(1) De hieronder opgenomen waarden betreffen belegde gelden in derivaten welke onder de activa zijn opgenomen onder de 'beleggingen voor risico pensioenfondsen', met daarop in mindering gebracht de derivaten welke onder de passiva als onderdeel van de 'overige schulden' zijn opgenomen.

Ultimo 2008

	vastgoed- beleggingen EUR	aandelen EUR	vastrentende waarden EUR	derivaten EUR	overige beleggingen EUR	totaal EUR
Stand per						
1 januari 2008	508.029	318.945	386.574	5.325	15.688	1.234.561
Aankopen / verstrekkingen	59.333	124.952	260.134	174.278	128.341	747.038
Verkopen/ aflossingen	-83.981	-92.037	-262.678	-193.361	-88.384	-720.441
Overige mutaties	1.166	-1.166	-6.569	-45.905	6.569	-45.905
Gerealiseerde herwaardering	-2.972	-17.621	-311	22.343	148	1.587
Ongerealiseerde herwaardering	7.694	-132.435	-4.954	145.397	139	15.841
Stand per 31 december 2008	489.269	200.638	372.196	108.077	62.501	1.232.681

Actuele waarde

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken,

inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	marktnoteringen (direct en afgeleid)	waarderingsmodellen- en technieken	totaal
	EUR	EUR	EUR
Actief per 31 december 2009			
Vastgoedbeleggingen	1.524	490.506	492.030
Aandelen	247.536	3.431	250.967
Vastrentende waarden	452.178	8.178	460.356
Derivaten	-	42.930	42.930
Overige beleggingen	-	36.270	36.270
	701.238	581.315	1.282.553
Passief per 31 december 2009			
Derivaten		36.150	36.150
Actief per 31 december 2008			
Vastgoedbeleggingen	1.404	487.865	489.269
Aandelen	197.765	2.873	200.638
Vastrentende waarden	358.878	13.318	372.196
Derivaten	-	108.077	108.077
Overige beleggingen	42.735	19.766	62.501
	600.782	631.899	1.232.681
Passief per 31 december 2008			
Derivaten		8.766	8.766

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

Schatting van reële waarde

- Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingsmodellen en –technieken betreft voornamelijk direct vastgoed.

Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert binnen, de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

- Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van private equity beleggingen opgenomen als vastgesteld op basis van 'waarderingsmodellen en –technieken'.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

- Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld betreft hoofdzakelijk de leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De berekeningsgrondslag staat reeds vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen.

Onderstaand is een overzicht opgenomen van de rentevoet welke hierbij wordt gehanteerd:

	2009	2008
	%	%
Vastrentende waarden	3,555	3,469

- Derivaten

Bij de schatting van de actuele waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen. Deze kasstromen worden op basis van de zero coupon swapcurve contant gemaakt.

- Overige beleggingen

Het niet marktgenoteerde deel van de overige beleggingen betreft beleggingen in infrastructuur. Het fonds neemt alleen via tussenkomst van externe fondsbeheerders deel in infrastructurele beleggingen. Voor de waardering van deze beleggingen wordt uitgegaan van de waardebepaling welke is opgesteld ten behoeve van deze externe fondsbeheerders. De waardering vindt plaats op basis van fair value. De wijze waarop de fair value wordt bepaald is afhankelijk van de externe fondsbeheerder en van de aard van de belegging. De volgende variabelen kunnen hierbij een rol spelen: de aanschafwaarde voor wat betreft recente investeringen; toekomstige kasstromen; waarde van de activa; waardering van vergelijkbare objecten.

Belegde waarden in vastgoed

	2009	2008
	EUR	EUR
Direct vastgoed	444.428	441.859
Indirect vastgoed	36.298	38.867
Vastgoed in ontwikkeling	11.304	8.543
Stand per 31 december	492.030	489.269

100 % van het direct vastgoed is getaxeerd door onafhankelijke, beëdigde taxateurs. Deze taxaties vinden jaarlijks plaats.

In de vastgoedportefeuille zijn geen kantoorpanden opgenomen. De directe vastgoedportefeuille is volledig in Nederland belegd.

Het pensioenfonds heeft het economisch- en juridisch eigendom van het vastgoed.

Belegde waarden in aandelen

	2009	2008
	EUR	EUR
Zelfstandig beursgenoteerde aandelen	230.544	187.801
Aandelenbeleggingsfondsen	16.991	10.377
Venture Capital (Private Equity)	3.431	2.460
Stand per 31 december	250.967	200.638

Belegde waarden in vastrentende waarden

	2009	2008
	EUR	EUR
Obligaties	283.873	235.367
Credit funds	98.029	90.503
Leningen op schuldbekentenissen	8.178	13.318
Hypotheke	1.031	1.018
Inflation linked bonds	5.974	2.983
Obligatiebeleggingsfondsen	63.271	29.007
Stand per 31 december	460.356	372.196

Belegde waarden in derivaten

	2009	2008
	EUR	EUR
Rentederivaten	42.390	108.077
Stand per 31 december	42.390	108.077

Belegde waarden in overige beleggingen

	2009	2008
	EUR	EUR
Infrastructuur	19.925	19.766
Beleggingsfondsen	16.345	42.735
Stand per 31 december	36.270	62.501

Beleggingsdebiteuren

	2009	2008
	EUR	EUR
Nog af te wikkelen transacties	371	29
Te vorderen bedragen uit hoofde van:		
- dividend	207	235
- dividend- en couponbelasting	1.389	2.693
- interest	22.352	15.583
- huur	330	93
Overige	-	49
Stand per 31 december	24.649	18.682

Beleggingscrediteuren

	2009	2008
	EUR	EUR
Schulden uit collateral management		
Nog af te wikkelen transacties	-3.172	-
Te betalen bedragen uit hoofde van:		
- dividend- en couponbelasting	-383	-
- huur	-250	-
Overige	-264	-2.397
Stand per 31 december	-4.069	-2.397

7.5.2 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

	2009	2008
	EUR	EUR
Lening u/g Stivus	3.500	-
Vordering op werkgevers	6.441	5.237
Waardeoverdrachten	252	127
Overige vorderingen	392	557
Stand per 31 december	10.585	5.921

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

De lening u/g Stivus bestaat uit meerdere tranches. Een tranche ter grootte van €3.000 is opeisbaar per 31 december 2012. De resterende tranche ter grootte van €500 is opeisbaar per 31 december 2013. Voor beide tranches geldt dat eerdere aflossing is toegestaan, mits algeheel. Zekerheden zijn niet gesteld. Als rentepercentage geldt de rente ter hoogte van de op het moment van opname geldende rentevergoeding op Nederlandse staatsobligaties voor de betreffende looptijd met een opslag van 0,5%-punt per jaar.

Deze lening betreft een transactie met een verbonden partij.

De overige vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Vorderingen op werkgevers'

	2009	2008
	EUR	EUR
Werkgevers	6.783	5.715
Voorziening dubieuze debiteuren	-342	-478
Stand per 31 december	6.441	5.237

7.5.3 Overige activa

	2009	2008
	EUR	EUR
Liquide middelen	2.972	4.117
Stand per 31 december	2.972	4.117

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

7.5.4 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Stichtings- kapitaal EUR	Beleids- reserve EUR	Solvabiliteits- reserve EUR	totaal EUR
Stand per 31 december 2008	-	66.111	142.080	208.191
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-	23.305	2.031	25.336
Stand per 31 december 2009	-	89.416	144.111	233.527

	Stichtings- kapitaal EUR	Beleids- reserve EUR	Solvabiliteits- reserve EUR	totaal EUR
Stand per 31 december 2007	-	180.711	298.648	479.359
Stelselwijziging	-	-36.946	-	-36.946
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-	-77.654	-156.568	-234.222
Stand per 31 december 2008	-	66.111	142.080	208.191

Solvabiliteit

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Aanwezig vermogen	1.260	122,7	1.204	120,9
Af: technische voorziening op FTK-waardering	1.027	100,0	996	100,0
Eigen vermogen	233	22,7	208	20,9
Af: vereist eigen vermogen	144	14,0	142	14,3
Vrij vermogen	89	8,7	66	6,6
Minimaal vereist eigen vermogen	45	4,4	44	4,4
Dekkingsgraad		122,7		120,9

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel ten minste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort.

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als toereikende solvabiliteit. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model van DNB.

7.5.5 Technische voorziening voor risico fonds

Specificatie technische voorziening naar aard

	2009	2008
	EUR	EUR
Basisregeling	1.026.951	995.590
Stand per 31 december	1.026.951	995.590

Mutatieoverzicht technische voorziening

	2009	2008
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	995.590	735.562
Pensioenopbouw	33.776	25.812
Indexering en overige toeslagen	-	20.999
Rentetoevoegingen	25.180	34.489
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-26.088	-23.376
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-490	-444
Wijziging marktrente	-55.559	204.484
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	63.121	-
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-682	-1.847
Overige wijzigingen	-7.897	-89
Stand per 31 december	1.026.951	995.590

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

Specificatie technische voorziening naar categorieën deelnemers

	2009	2008
	EUR	EUR
Actieve deelnemers	349.117	358.782
Pensioengerechtigden	325.684	296.743
Gewezen deelnemers	312.459	320.371
Overigen	193	172
Netto pensioenverplichtingen	987.453	976.068
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	39.498	19.522
Stand per 31 december	1.026.951	995.590

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

Het fonds hanteert een pensioenregeling in de vorm van een middelloonregeling. Dit betekent dat de deelnemer elk jaar pensioen opbouwt over het bruto jaarsalaris. De deelnemer ontvangt dus een pensioen dat gebaseerd is op het gemiddelde salaris dat hij heeft verdiend gedurende de deelname aan het pensioenfonds.

De pensioengrondslag, die gebruikt wordt om de opbouw van het pensioen te berekenen, is het pensioengevend salaris min de franchise. In 2009 bedroeg het opbouwpercentage 2,05%. De franchise bedroeg € 5,20 voor elk gewerkt contractuur, met een jaarlijks maximum van € 10.309. De toetredingsleeftijd was 21 jaar.

Werknemers die geboren zijn voor 1950 kunnen nog gebruikmaken van de VUT-regeling. Voor werknemers die geboren zijn vanaf 1950 is het sinds 2007 mogelijk om het ouderdomspensioen te vervroegen tot het 60ste jaar. De deelnemer kan daarbij ook kiezen voor een deeltijdpensioen.

Voor werknemers die op 31 december 2006 en 1 januari 2007 deelnamen aan de pensioenregeling wordt onder voorwaarden extra pensioen ingekocht. Dit extra pensioen wordt op drie momenten ingekocht: op 1 januari 2011, 1 januari 2016 en 1 januari 2021. Een van de voorwaarden is dat de deelnemer op die data nog steeds actief deelneemt aan het pensioenfonds.

Voor eventuele nabestaanden wordt een partnerpensioen opgebouwd. Het partnerpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen. Ook voor wezen is een pensioen geregeld: dit bedraagt 14% van het ouderdomspensioen. Wezen ontvangen tot maximaal hun 18de jaar een wezenpensioen.

Toeslagverlening

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre een toeslag kan worden verleend op de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden. Het bestuur dient hierbij rekening te houden met de beschikbare middelen. Als het bestuur een toeslag verleent, geldt deze ook voor de te verkrijgen extra pensioenrechten uit hoofde van de inkoop per 1 januari 2007. Op 1 januari 2010 heeft het bestuur besloten geen toeslag te verlenen over de tot en met 31 december 2009 opgebouwde rechten van actieven, gepensioneerden en slapers.

Het bestuur volgt bij het toeslagenbeleid een lijn die ook wordt gevolgd in de ALM-studie van 2006. Als criterium geldt de dekkingsgraad zoals het Financieel Toetsingskader (FTK), onderdeel van de Pensioenwet, dit begrip hanteert:

- bij een FTK-dekkingsgraad lager dan 140% vindt geen indexatie plaats;
- bij een FTK-dekkingsgraad tussen 140% en 170% indexeert het fonds op basis van het prijsindexcijfer;
- bij een FTK-dekkingsgraad hoger dan 170% indexeert het fonds op basis van de loonsverhogingen die in de CAO-Slagers worden vastgesteld. Ook zal het fonds in dat geval eventuele inhaalindexaties toekennen.

In het verslagjaar heeft het bestuur besloten geen toeslag te verlenen op de tot en met 31 december 2009 opgebouwde rechten.

Toeslag WW- en WAO-dagloon

Per 1 januari 2009 bedroeg de indexatie van het WW- en WAO-dagloon 2,7%. Daarnaast is de toeslag van het WW- en WAO-dagloon per 1 januari 2010 vastgesteld op 2,9%.

7.5.6 Overige voorzieningen

Mutatieoverzicht overige voorzieningen

	2009	2008
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	64.320	-
Stelselwijziging: toevoeging via vermogen	-	36.946
Mutatie	<u>-15.472</u>	<u>27.374</u>
Stand per 31 december	48.848	64.320

De mutatie van de voorziening wordt voornamelijk veroorzaakt door verloop in het bestand met gerechtigden en door wijziging van de rentetermijnstructuur.

7.5.7 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

	2009	2008
	EUR	EUR
Schulden aan werkgevers		
Uitkeringen	25	-2
Derivaten	36.150	8.766
Belastingen en premies sociale verzekeringen	494	457
Waardeoverdrachten	144	0
Crediteuren	893	893
Overige schulden	647	163
Stand per 31 december	38.353	10.277

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Derivaten'

	2009	2008
	EUR	EUR
Rentederivaten	36.150	8.766

7.5.8 Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele indexatie van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het surplus op FTK-grondslagen is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Voorziening pensioenverplichtingen (FTK-waardering)		1.026.951		995.590
Buffers:				
S1 Renterisico	15.022		21.284	
S2 Risico zakelijke waarden	129.607		125.337	
S3 Valutarisico	28.524		20.201	
S4 Grondstoffenrisico	-		-	
S5 Kredietrisico	4.677		6.517	
S6 Verzekeringstechnisch risico	31.016		30.099	
S7 Liquiditeitsrisico	-		-	
S8 Concentratierisico	-		-	
S9 Operationeel risico	-		-	
Diversificatie-effect	<u>-64.735</u>		<u>-61.358</u>	
Aanvulling tot 5% Voorziening pensioenverplichtingen		144.111		142.080
Totaal S (vereiste buffers)		144.111		142.080
Vereist eigen vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		1.171.062		1.137.670
Aanwezig eigen vermogen (totaal activa - schulden)		<u>1.260.478</u>		<u>1.203.781</u>
Surplus		89.416		66.111

Het pensioenfonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de beoogde asset mix zoals opgenomen in de beleggingsrichtlijnen van het fonds.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het fonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het fonds loopt nader toegelicht.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden, directe vastgoed en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de marktwaarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	waarde balanspost 31 december 2009 EUR	31 december 2009	31 december 2008
Duration van de vastrentende waarden	460.356	5,9	5,4
Duration van de pensioenverplichtingen	1.026.951	18,0	19,0

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het fonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch". Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door het kopen van meer langlopende obligaties in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul), binnen de portefeuille kortlopende obligaties vervangen door langlopende obligaties of door middel van renteswaps of swaptions. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het fonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Met een swaption kan het pensioenfonds tijdelijk het risico van een verdere rentedaling afdekken. Hiervoor betaalt het fonds een premie. Bij het afsluiten van een swap of een swaption kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Resterende looptijd < 1 jaar	83.463	18,1	47.089	12,7
Resterende looptijd <= 5 jaar	146.168	31,8	170.129	45,7
Resterende looptijd > 5 jaar	230.725	50,1	154.978	41,6
	460.356	100	372.196	100

Gevoeligheidsanalyse

In onderstaande tabel wordt de gevoeligheid van de dekkingsgraad getoond voor waardeveranderingen van de aandelenbeleggingen en voor verschuivingen van de rente. In het midden van de tabel staat de huidige dekkingsgraad van 123%.

		Δ aandelenkoersen				
		-30%	-15%	0%	15%	30%
Δ rente	-1.00%	112%	115%	118%	121%	123%
	-0.50%	114%	117%	120%	123%	126%
	0.00%	116%	119%	123%	126%	130%
	0.50%	118%	122%	125%	129%	133%
	1.00%	120%	124%	128%	132%	136%

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop wordt het prijsrisico gehedged middels het gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

De segmentatie van vastgoed naar sectoren is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Winkels	246.015	50,0	242.994	49,7
Woningen	211.573	43,0	197.140	40,3
Participaties in vastgoedmaatschappijen	34.442	7,0	49.135	10,0
	492.030	100	489.269	100

De segmentatie van vastgoed naar regio is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Nederland	490.506	99,7	488.054	99,8
Buitenland binnen EU	1.524	0,3	1.206	0,2
Buitenland buiten EU	-	-	9	0,0
	492.030	100	489.269	100

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Beleggingsinstelling	20.423	8,1	-	-
Financiële instellingen (waaronder banken en verzekeraars)	49.792	19,9	47.676	23,8
Nijverheid en industrie	65.275	26,0	50.374	25,1
Handel	44.460	17,7	39.265	19,6
Overige dienstverlening	57.420	22,9	53.932	26,8
Diversen	13.597	5,4	9.391	4,7
	250.967	100	200.638	100

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Nederland	9.644	3,8	6.620	3,3
Buitenland binnen EU	145.538	58,0	119.619	59,6
Buitenland buiten EU	95.785	38,2	74.399	37,1
	250.967	100	200.638	100

Valutarisico

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2009 circa € 158.136 (2008: € 112.666). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven.

	31 december	31 december
	2009	2008
	EUR	EUR
	nettopositie	nettopositie
EUR	1.140.329	1.120.017
GBP	63.585	47.398
USD	50.180	43.840
Overige	44.371	21.426
	1.298.465	1.232.681

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars. Over beursgenoteerde derivaten wordt geen kredietrisico gelopen.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het

settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de vastrentende waarden naar sector weergegeven:

	2009	2008
	EUR	EUR
Nederlandse overheidsinstellingen	49.127	44.025
Buitenlandse overheidsinstellingen	243.029	201.683
Financiële instellingen	36.708	36.026
Andere instellingen	131.492	90.462
	460.356	372.196

De verdeling van vastrentende waarden naar regio is weergegeven in onderstaande tabel:

	2009	2008
	EUR	EUR
Mature markets	455.551	372.196
Emerging markets	4.805	0
	460.356	372.196

Beleggingen waarvan de uitgevende partij is gevestigd in Azië (exclusief Japan), Latijns Amerika of Rusland worden gerekend tot de regio 'Emerging Markets'.

Beleggingen uit de beleggingsportefeuille waarvan van uitgevende partijen in overige landen zijn gevestigd, worden gerekend tot beleggingen in 'Mature markets'.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille wordt het volgende overzicht gegeven:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
AAA	247.426	53,6	210.400	56,5
AA	26.583	5,8	76.674	20,6
A	96.678	21,0	31.183	8,4
BBB	13.443	2,9	4.781	1,3
BB	412	0,1	-	-
Not rated	75.814	16,6	49.158	13,2
	460.356	100	372.196	100

Verzekeringstechnische risico (actuariële risico's)

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. De AG-prognosetafel 2005-2050 is ontworpen om door middel van adequate correcties voor ervaringssterfte het langlevenrisico nagenoeg geheel te verdisconteren in de waardering van de pensioenverplichtingen. In 2008 echter heeft het CBS een prognose voor overlevingskansen gepubliceerd waaruit blijkt dat de ontwikkeling van de levensverwachting nog sneller gaat dan enkele jaren geleden werd voorzien. Naar verwachting zal het AG in 2010 een nieuwe prognosetafel publiceren die is

gebaseerd op de actuele overlevingsverwachtingen. Vooruitlopend op de publicatie van de nieuwe tafel heeft het fonds besloten de technische voorziening per 31 december 2009 met 4,5% te verhogen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het fonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet her te verzekeren.

Indexatierisico (actuariële risico's)

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en de ambitie inzake indexatie en toeslagverlening is weergegeven in de toelichting van de post 'Indexering en overige toeslagen'.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het fonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal of welke meer dan 5% van de beleggingscategorie waartoe de belegging behoort, uitmaakt.

Dit betreft per 31 december 2009 de volgende posten (percentage ten opzichte van het totaal van de betreffende assetcategorie in 2009 respectievelijk 2008):

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Frankrijk	76.559	28,9	36.600	17,2
Duitsland	61.017	23,0	78.573	37,0
Italië	49.878	18,8	49.394	23,3
Nederland	42.939	16,2	34.143	16,1
Denemarken	10.256	3,9	13.562	6,4
Griekenland	10.313	3,9	-	-
België	8.534	3,2	-	-
Oostenrijk	5.522	2,1	-	-
	265.018	100	212.272	100

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt, dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekent inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het fonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico en het renterisico af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- Putopties op aandelen: dit betreft al dan niet beursgenoteerde opties waarmee het fonds het neerwaartse koersrisico van de aandelenportefeuille kan beperken. Voor deze opties wordt bij de verwerving een premie betaald die onder meer afhankelijk is van het actuele koersniveau van de onderliggende index, de looptijd van de opties en de uitoefenprijs van de opties.

- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.
- Swaption: Een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip. Doel is het beheren van het renterisico.
- Credit Default Swaps (CDS): dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij het risico op het niet nakomen van de rente- en aflossingsverplichtingen op een bedrijfsobligatie wordt geruild tegen een vaste risicovergoeding. Het is ook mogelijk dat het fonds zo'n vergoeding ontvangt om juist het risico te willen lopen. Met behulp van deze instrumenten kan de blootstelling naar bedrijven in de vastrentende waarden portefeuille worden beheerd.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2009:

type contract	contractomvang EUR	actuele waarde activa EUR	actuele waarde passiva EUR
Swaptions	80.000	8.123	-
Interest rate swaps	1.015.000	34.807	-36.150
		42.930	-36.150

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2008:

type contract	contractomvang EUR	actuele waarde activa EUR	actuele waarde passiva EUR
Swaptions	80.000	17.427	-
Interest rate swaps	951.000	90.650	-8.766
		108.077	-8.766

Ter zake van de swaps bedroeg de waarde van de ontvangen zekerheden (collateral) ultimo 2009 € 30.643 (2008: € 104.583).

7.5.9 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V., Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. en Syntrus Achmea Vastgoed B.V. (tot 1 juli 2007 bekend onder de naam Interpolis Vastgoed B.V.), welke loopt tot en met 31 december 2011. Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingensystematiek. Deze systematiek bestaat zowel uit vaste als variabele componenten.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

	2009 EUR	2008 EUR
Private equity	7.917	8.758
	7.917	8.758

Deze verplichtingen zullen naar verwachting in het volgende boekjaar nagenoeg geheel worden afgewikkeld.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het fonds en heeft het fonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

7.6 Toelichting op de staat van baten en lasten

7.6.1 Premiebijdragen

	2009	2008
	EUR	EUR
Werkgevers- en werknemersgedeelte	22.755	21.985
	22.755	21.985

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 12,5 % van de pensioengrondslag. De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2009	2008
	EUR	EUR
Kostendekkende premie	41.668	32.712
Feitelijke premie	22.755	21.985
Gedempte premie	26.733	28.032

De verschillen tussen de kostendekkende premie, de feitelijke premie en de gedempte premie zijn het gevolg van vergelijkingen tussen kostendekkende premies op 5,7%, de kostendekkende premie en de feitelijk ontvangen premie.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2008	2009
	EUR	EUR
Kosten pensioenopbouw	33.776	25.812
Pensioenuitvoeringskosten	3.552	2.982
Solvabiliteitsopslag	4.830	4.362
Pensioenuitvoeringskosten	-490	-444
	41.668	32.712

De reglementaire premie, ad 12,5% van de pensioengrondslag, is voor onbepaalde tijd vastgesteld. Deze premie is niet kostendekkend indien het beleggingsrendement zich structureel onder de 5,7% bevindt. Voor 2009 is het beleggingsrendement lager dan 5,7%.

7.6.2 Beleggingsresultaten

2009	directe beleggings- opbrengsten EUR	indirecte beleggings- opbrengsten EUR	kosten van vermogensbeheer EUR	totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	21.520	-20.420	2.459	-1.359
Aandelen	7.420	59.325	461	66.284
Vastrentende waarden	17.451	25.553	966	42.038
Derivaten	9.347	-67.780	106	-58.539
Overige beleggingen	16	130	69	77
	55.754	-3.192	4.061	48.501

2008	directe beleggings- opbrengsten EUR	indirecte beleggings- opbrengsten EUR	kosten van vermogensbeheer EUR	totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	22.279	4.722	2.406	24.595
Aandelen	11.582	-150.056	313	-138.787
Vastrentende waarden	15.626	-5.266	624	9.736
Derivaten	-3.059	167.740	202	164.479
Overige beleggingen	70	-323	189	-442
	46.498	16.817	3.734	59.581

7.6.3 Overige baten

	2009 EUR	2008 EUR
Andere baten	132	215
	132	215

7.6.4 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de technische voorziening van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

7.6.5 Indexering en overige toeslagen

Het beleid en de ambitie inzake indexatie en toeslagverlening is weergegeven in de alinea 'Toeslagverlening' onder de paragraaf inzake de toelichting op de balanspost 'Technische voorziening risico fonds'.

In de staat van baten en lasten is de last uit hoofde van indexering en overige toeslagen welke aan het verslagjaar moet worden toegerekend verantwoord.

In onderstaande tabel is de gerealiseerde indexatie ten opzichte van de ambitie weergegeven:

Deelnemerscategorie		Indexatie 2009	Indexatie 2008	Indexatie 2007
		%	%	%
Actieve deelnemers	Ambitie	0,0%	2,8%	1,25%
	Realisatie	0,0%	2,8%	1,25%
Pensioengerechtigden	Ambitie	0,0%	2,8%	1,25%
	Realisatie	0,0%	2,8%	1,25%
Gewezen deelnemers	Ambitie	0,0%	2,8%	1,25%
	Realisatie	0,0%	2,8%	1,25%

7.6.6 Rentetoevoeging technische voorziening

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 2,544% (2008: 4,696 %), zijnde € 25.180 (2008: € 34.608).

Het rentepercentage is afgeleid van de eenjaarsrente uit de rentetermijnstructuur per begin van het boekjaar zoals gepubliceerd door DNB.

7.6.7 Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

7.6.8 Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

7.6.9 Pensioenuitkeringen

	2009	2008
	EUR	EUR
Ouderdomspensioen	18.054	16.253
Partnerpensioen	6.853	6.323
Wezenpensioen	66	57
Afkopen	1.429	1.143
	26.402	23.776

De post Afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 418 (2008: € 406) per jaar (de afkoopgrens) overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

7.6.10 Pensioenuitvoeringskosten

	2009	2008
	EUR	EUR
Bestuurskosten	137	165
Administratiekostenvergoeding	3.091	2.621
Controle- en advieskosten (excl. accountantskosten)	149	19
Accountantskosten	67	78
Contributies en bijdragen	63	61
Overig	45	38
	3.552	2.982

De kosten voor ICC Verheul, Actor Buro voor Sectoradvies en Towers Watson vallen onder de controle- en advieskosten.

De accountantskosten, zoals hierboven opgenomen als onderdeel van de pensioenuitvoeringskosten, kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2009	2008
	EUR	EUR
Controle van de jaarrekening	67	58
Andere controle opdrachten	-	20
	67	78

7.6.11 Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De pensioenuitvoering is volledig uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer.

7.6.12 Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten, overige kosten bestuur en overige bestuurskosten 2009: € 137 (2008: € 165).

In 2009 is een verantwoordingsorgaan samengesteld. De beloning voor de leden van het verantwoordingsorgaan bedroeg over 2009 € 7.

Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

7.6.13 Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

7.6.14 Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds.

In boekjaar 2009 heeft het bestuur besloten de technische voorziening te verhogen met een opslag van 4,5% in verband met de toegenomen levensverwachting. Daarnaast is besloten de voorziening voor toekomstige excassokosten te verhogen van 2% naar 4% van de technische voorziening. Zie ook de toelichting op de grondslagen aan het begin van dit hoofdstuk.

De wijziging van de voorziening door toepassing van deze nieuwe grondslagen is als volgt:

	2009
	EUR
Langlevenrisico	42.522
Verhoging kostenopslag	20.599
	<u>63.121</u>

Door de overgang op de nieuwe grondslagen stijgt de voorziening met 6,55%.

De vaststelling van de toereikendheid van de technische voorziening is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze schattingswijzigingen is verantwoord in het resultaat van het verslagjaar.

7.6.15 Overige wijzigingen in de technische voorziening

	2009	2008
	EUR	EUR
Resultaat op kanssystemen		
Sterfte	-3.851	-1.516
Arbeidsongeschiktheid	-274	-677
Mutaties	-3.827	2.722
Overige technische grondslagen	55	-618
Totaal resultaat op kanssystemen	<u>-7.897</u>	<u>-89</u>

De post mutaties wordt voor een groot deel, - 3.431, gevormd door een correctie in de wijze waarop de voorziening voor het latent NP bij de gepensioneerden wordt bepaald. Het restant van de post hangt vooral samen met correcties voorgaand boekjaar c.q. voorgaande boekjaren.

7.6.16 Saldo overdracht van rechten

	2009	2008
	EUR	EUR
Saldo overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-612	-1.676
Uitgaande waardeoverdrachten	901	3.218
Subtotaal	289	1.542
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		
Toevoeging aan de technische voorziening	898	1.349
Onttrekking aan de technische voorziening	-1.580	-3.196
Totaal overige resultaten	-682	-1.847
Saldo overdracht van rechten	-393	-305

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken. Het aantal waardeoverdrachten is in het verslagjaar afgenomen als gevolg van lage dekkingsgraden bij de overige Nederlandse pensioenfondsen.

7.6.17 Overige lasten

	2009	2008
	EUR	EUR
Mutatie overige voorzieningen	-15.472	27.374
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	-108	275
Andere lasten	28	26
	-15.552	27.675

De mutatie van de overige voorziening wordt voornamelijk veroorzaakt door verloop in het bestand met gerechtigden en door wijziging van de rentetermijnstructuur.

7.6.18 Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

7.6.19 Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van 'Stichting De Samenwerking', Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf heeft de jaarrekening 2009 vastgesteld in de vergadering van 22 juni 2010.

De Meern, 22 juni 2010

W. van den Brink
Werkgeversvoorzitter

J. Klijn
Werknemersvoorzitter

7.7 Overige gegevens

7.7.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2009 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

7.7.2 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum met materiële impact op de vermogenspositie van het fonds per 31 december 2009.

7.8 Actuariële verklaring

Opdracht

Door "Stichting de Samenwerking" Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf te Den Haag is aan Towers Watson B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2009.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn "Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen" heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant ten aanzien hiervan zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegeven verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een toereikende solvabiliteit.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De vermogenspositie van "Stichting de Samenwerking" Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Eindhoven, 22 juni 2010

drs. J.G.A. Smolenaers AAG
verbonden aan Towers Watson B.V.

7.9 Accountantsverklaring

Aan het bestuur van 'Stichting De Samenwerking' Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening van 'Stichting De Samenwerking' Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf te Den Haag bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de staat van baten en lasten over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de stichting.

Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de stichting heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van 'Stichting De Samenwerking' Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Den Haag, 22 juni 2010

Ernst & Young Accountants LLP
namens deze

w.g. W.J. Thuss RA

Bijlage 1 Meerjarenoverzicht

	2009	2008	2007	2006	2005
Aantallen					
Werkgevers	2.849	3.055	3.093	3.133	3.316
Deelnemers	14.197	14.243	13.425	13.504	14.251
Gewezen deelnemers	56.154	56.334	55.688	55.689	55.380
Gepensioneerden					
Ouderdompensioen	5.085	4.760	4.459	4.296	4.088
Weduwepensioen	2.256	2.241	2.241	2.222	2.256
Weduwnaarspensioen	245	234	212	197	187
Wezenpensioen	58	61	60	62	65
Premiepercentage					
Ouderdompensioen	12,50%	12,50%	12,50%	4,50%	4,00%
Uurfranchise	€ 5,20	€ 5,07	€ 4,97	n.v.t.	n.v.t.
Opbouwpercentage per dienstjaar					
Ouderdompensioen	2,05%	2,05%	2,05%	0,80%	0,80%
Toeslag op pensioen en pensioenaanspraken					
Actieven	0%	2,80%	1,25%	2,20%	0,00%
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	0%	2,80%	1,25%	2,20%	0,00%

Financiële gegevens (bedragen x EUR 1.000)

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Feitelijke premie	22.755	21.985	20.296	10.571	12.348	11.831
Kostendeekkende premie op marktrente	41.668	32.712	33.517	20.614	-	-
Gedempte kostendeekkende premie op rente van 5,7%	26.733	28.032	24.829	17.196	-	-
Uitkeringen ¹	26.402	23.776	22.005	20.352	19.078	17.262
Pensioenuitvoeringskosten	3.552	2.982	3.000	2.558	2.666	3.451
Negatieve derivaten	36.150	8.766	54.617	-	-	-
Belegd vermogen ²	1.282.553	1.259.574	1.213.590	1.155.448	1.064.860	939.892
Beleggingsopbrengsten ³	48.501	59.581	9.844	109.276	133.044	75.268
Gemiddeld rendement op beleggingen (exclusief hedges)	9,6%	-8,0%	5,5%	10,4%	13,6%	8,5%
Reserves	233.527	208.191	479.359	457.039	356.331	302.862
Technische voorziening	1.026.951	995.590	735.562	763.097	-	-
Dekkingsgraad tegen 4% rekenrente	-	-	-	160%	154%	144%
Aanwezige dekkingsgraad	123%	121%	165%	159%	-	-
Vereiste dekkingsgraad	114%	114%	116%	128%	-	-
Resultaat	25.336	-234.222	32.322	100.709	53.469	20.505
Vastgoedbeleggingen	516.316	504.864	521.274	442.824	400.121	374.733
Aandelen	252.554	203.487	322.057	406.061	356.605	282.056
Vastrentende waarden	470.366	380.929	395.886	319.871	306.862	281.306
Derivaten	19.919	106.866	-38.532	-	-	-
Overige beleggingen	38.817	63.428	12.905	37.905	1.272	1.797

¹ Onder "uitkeringen" verstaan wij de betaalbaar gestelde uitkeringen inclusief afkopen in 2009.

² Het belegd vermogen is net als voorgaande jaren weergegeven exclusief beleggingsdebiteuren, liquide middelen en beleggingscrediteuren.

³ De regel Beleggingsopbrengsten omvat mede het resultaat op de portefeuille ter afdekking van het renterisico, de rentehedge. De rentehedge is bedoeld om fluctuaties van de dekkingsgraad te beperken die ontstaan door waardeveranderingen van de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van rentebewegingen. Daarmee staat deze hedge naast de actief beheerde beleggingsportefeuille. Het resultaat op de rentehedge wordt daarom afzonderlijk van het rendement op de beleggingsportefeuille gerapporteerd. De regel Gemiddeld rendement op beleggingen in deze tabel is daarom exclusief dat resultaat.

Bijlage 2 Volumeveranderingen

Ontwikkelingen ten aanzien van pensioengerechtigden

In dit hoofdstuk worden een aantal tabellen weergegeven die betrekking hebben op de deelnemers en de pensioengerechtigden. Allereerst een overzicht van de aantallen mannelijke en vrouwelijke deelnemers die bij 'Stichting De Samenwerking' zijn geregistreerd en voor wie in de jaren 2003 tot en met 2009 premie is ontvangen.

Aantallen verzekerden waarvoor wordt bijgedragen

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Mannen	5.977	6.011	5.852	5.922	6.284	6.348
Vrouwen	8.220	8.232	7.573	7.582	7.967	7.739
Totaal	14.197	14.243	13.425	13.504	14.251	14.087

Deelnemers met premievrije rechten

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Mannen	20.379	20.845	21.031	21.166	21.246	21.584
Vrouwen	35.775	35.489	34.657	34.523	34.134	34.090
Totaal	56.154	56.334	55.688	55.689	55.380	55.674

Het aantal deelnemers dat een periodieke uitkering ontvangt en de hoogte daarvan wordt in de volgende tabellen over de jaren 2004 tot en met 2009 zichtbaar gemaakt.

Aantallen pensioenen in uitkering

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Ouderdomspensioen						
<i>Mannen</i>	3.646	3.432	3.229	3.146	3.014	2.837
<i>Vrouwen</i>	1.439	1.328	1.230	1.150	1.074	1.020
Weduwepensioen	2.256	2.241	2.241	2.222	2.256	2.254
Weduwnaarspensioen	245	234	212	197	187	159
Wezenpensioen	58	61	60	62	65	63
Totaal	7.644	7.296	6.972	6.777	6.596	6.333

Aantallen afkopen

	2009	2008	2007	2006
Ouderdomspensioen				
<i>Mannen</i>	359	322	280	310
<i>Vrouwen</i>	515	474	467	428
Weduwepensioen	41	38	49	43
Weduwnaarspensioen	15	14	0	15
Wezenpensioen	8	25	14	9
Totaal	938	873	810	805

Lopende uitkeringen ultimo boekjaar x 1.000

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Ouderdompensioen						
<i>Mannen</i>	16.354	15.091	13.388	12.481	11.206	10.103
<i>Vrouwen</i>	2.288	2.061	1.786	1.594	1.415	1.298
Weduwepensioen	6.064	5.852	5.575	5.290	5.508	4.968
Weduwnaarspensioen	336	322	286	260	291	206
Wezenpensioen	62	63	55	54	56	54
Totaal	25.104	23.389	21.090	19.679	18.477	16.629

Individuele waardeoverdracht

Het bedrijfspensioenfonds werkt, op basis van het wettelijk recht op waardeoverdracht, mee aan individuele overdrachten bij wisseling van dienstverband. Het doel hiervan is het voorkomen van pensioenbreuk en versnippering van pensioenaanspraken. Werknemers die vóór het ontstaan van het wettelijk recht op waardeoverdracht, zijnde 8 juli 1994, van dienstbetrekking zijn gewisseld hebben geen wettelijk recht op waardeoverdracht. Met het oog op de doelstelling tot het voorkomen van pensioenbreuk van deze 'oude' gevallen, werkt het fonds ook mee bij deze overdrachten.

	Aantal	Overdrachtswaarde
Inkomende overdrachten	107	612
Uitgaande overdrachten	160	901

Pensioenopbouw tijdens werkloosheid

Deelnemers die werkloos zijn geworden, komen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor een bijdrage voor de voortzetting van de opbouw van hun pensioenaanspraken. Deze bijdrage wordt verstrekt door de Stichting Financiering Voorheffing Pensioenverzekering (FVP).

	Aantal	Opbouw
Opbouw tijdens WW	114	20.429

Pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid

Voor deelnemers die arbeidsongeschikt zijn geworden, wordt de pensioenopbouw vanaf de eerste WAO- respectievelijk WIA-dag zonder verdere premiebetaling voortgezet. Hierbij wordt uitgegaan van de laatst bekende pensioengrondslag.

	Aantal	Opbouw
Opbouw tijdens WAO/WIA	838	232.933

De premievrije pensioenopbouw wordt conform onderstaand staffel voortgezet:

Mate van arbeidsongeschiktheid	Premievrije opbouw
65-100	100%
45-65	50%
35-45	40%
25-35	30%
15-25	20%

Mutatieoverzicht deelnemers

	Deelnemers (exclusief arbeidsongeschikten)	Gewezen deelnemers
Stand per 1 januari 2009	13.352	56.334
Toetreding/herbetreding	2.965	-641
Pensionering	-144	-1.293
Arbeidsongeschiktheid	-23	0
Revalidering	4	0
Overlijden	-68	-103
Premievrij gemaakt door uitdienst	-2.786	2.786
Waardeoverdracht	92	-160
Overige oorzaken	-33	-769
Stand per 31 december 2009	13.359	56.154

Bijlage 3 Begrippenlijst

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

APP (Actuariële Principes Pensioenfondsen)

Regelgeving omtrent de financiering van pensioenen, wordt gevolgd door nFTK.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Corporate Governance

Goed ondernemerschap; onder andere integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.

Dekkingsgraad

De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Deleveraging

De afname van beleggingen met geleend geld. Bijvoorbeeld: doordat banken tijdens de kredietcrisis minder bereid waren geld te lenen aan beleggers, moesten die hun beleggingen (deels) afbouwen. Dat zette druk op de waarde van die beleggingen (deleveraging-druk).

Deposito

Tegoed bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden.

High Yield

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentedekking

Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

STAR (Stichting van de Arbeid)

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Swaption

Een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.